

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียนเครือข่ายวิทยาเขต สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพัทลุง ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจำแนกตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร
2. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
3. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย
4. การดำเนินการใช้หลักสูตร
5. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
6. การจัดการศึกษา โรงเรียนเครือข่ายวิทยาเขต
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

คำว่าหลักสูตร (Curriculum) ตามทัศนะของนักการศึกษา ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ เอกวิทย์ ณ ถลาง (2521 : 108) ได้กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึงมวลประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดให้กับเด็กได้เรียนเนื้อหาวิชา ทัศนคติแบบพฤติกรรม กิจกรรม สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เมื่อประมวลกันเข้าแล้วก็จะกลายเป็นประสบการณ์ที่ผ่านเข้าไปในการรับรู้ของเด็ก สำลี รักสุทธี (2544 : 10) ให้ความหมายไว้คล้าย ๆ กัน คือ มวลประสบการณ์หรือกิจกรรมที่จัดให้แก่ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน อันจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด เจตคติ และการปฏิบัติในทิศทางที่พึงประสงค์ และในทำนองเดียวกัน ทศนีย์ สุขเมธี (2535 : 4) ให้ความหมายของหลักสูตร คือประสบการณ์ทั้งมวลที่โรงเรียนจัดให้นักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ มีทักษะ เกิดเจตคติที่ดีอันจำเป็นต่อการดำรงชีวิต พันธ์ Һันนาคินทร์ (2524 : 175) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรในทำนองเดียวกันว่า หมายถึงประสบการณ์ทั้งมวลที่นักเรียนพึงได้รับจากครูหรือโรงเรียน เพื่อมุ่งหวังให้เกิดความเจริญงอกงาม

ในด้านต่าง ๆ แก่นักเรียน กล่าวคือ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์และสังคม ส่วน สวัสดิ์ ประทุมราช และคณะ (2521 : 1) ได้สรุปว่า หลักสูตร เป็นแผนหรือแนวทางการจัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนที่ชี้แนะให้ผู้บริหารการศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้จัดประสบการณ์ทั้งหมดตามที่หลักสูตรกำหนดเพื่อให้เยาวชนหรือพลเมืองของประเทศได้พัฒนาตนเองทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติอันพึงประสงค์ตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของชาติ

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมา สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง แนวทางการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นตัวกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาที่มีความสำคัญมาก ซึ่งนักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญไว้ดังนี้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 11) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นเครื่องชี้นำทางในการจัดความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน ซึ่งครูจะต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มุ่งสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน หลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาและเป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ ถ้าประเทศใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ คนในประเทศนั้นก็ย่อมมีความรู้ มีคุณภาพและศักยภาพในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มที่ ในทำนองเดียวกัน ช้าง บัวศรี (2543 : 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือจุดประสงค์ของการศึกษาของชาติลงสู่การปฏิบัติ

นิคม ชมภูหลง (2545 : 52 – 53) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน
3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตาม
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา
5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษา
6. หลักสูตรเป็นตัวกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญของงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
7. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะ และรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นในรูปใด

8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม

9. หลักสูตรเป็นสื่อบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ

อำภา บุญช่วย (2537 : 17 – 18) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. เป็นเอกสารของทางราชการ
2. เป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษา
3. เป็นแผนการดำเนินงานของนักบริหารการศึกษา
4. เป็นแผนการปฏิบัติงานของครู
5. เป็นเครื่องมือของรัฐในการพัฒนาคน
6. เป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญ คือ เป็นแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้และประสบการณ์

องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร

องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรมีผู้ให้แนวคิดไว้หลายลักษณะ แตกต่างกันไป แต่ในหลักการและสาระแล้วจะมีความสอดคล้องกันกล่าวคือ

นิคม ชมภูหลง (2545 : 53 – 54) และ สำลี รักสุทธี (2544 : 10) มีแนวคิดที่สอดคล้องกันคือ องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง จุดประสงค์ การเรียนรู้ เนื้อหาวิชา สื่อการเรียนการสอน วิธีสอน และการประเมินผล

สุมิตร คุณานุกร (2523 : 9) ได้เสนอองค์ประกอบหลักสูตรไว้ 4 อย่าง ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์
2. เนื้อหา
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

ธำรง บัวศรี (2532 : 8) กล่าวว่า สำหรับหลักสูตรนั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญและขาดไม่ได้อย่างน้อย 6 อย่าง คือ

1. จุดมุ่งหมาย
2. จุดประสงค์การเรียนการสอน
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
5. วัสดุ อุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน

6. การประเมินผล

จากแนวคิดของนักการศึกษา ในการกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร ได้แก่

1. หลักการ คือ ทิศทางในการจัดการศึกษา
2. จุดมุ่งหมาย คือ ความประสงค์หรือความต้องการทางการศึกษาที่จะนำไปสู่หลักการของหลักสูตร
3. โครงสร้าง คือ ข้อกำหนดของกลุ่มวิชาจะเป็นสัดส่วนเท่าใด เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย
4. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นจุดประสงค์ที่ตรวจสอบผลการเรียนรู้ของผู้เรียน
5. เนื้อหารายวิชา คือ ประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งกำหนดไว้สำหรับรายวิชานั้น ๆ
6. สื่อการเรียน คือ อุปกรณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจยิ่งขึ้น
7. การประเมินผล คือ การประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียน ตัดสินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546 : คำนำ) ได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 แทนหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 เพื่อให้สถานศึกษานำหลักสูตรไปใช้โดยปรับให้เหมาะสมกับเด็กและสภาพท้องถิ่น ตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นเช่นเดียวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาจึงมีภารกิจที่จะนำหลักสูตรแกนกลางมาจัดทำรายละเอียดเป็น หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยและแผนการจัดประสบการณ์

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้กำหนดปรัชญาการศึกษาไว้ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ และธรรมชาติของเด็ก ซึ่งพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กปฐมวัยทุกประเภท ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา พัฒนาเด็กโดยเน้นการเล่นบนพื้นฐานของหลักการจัดกิจกรรม จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เอื้ออาทรต่อการดำรงชีวิต ตลอดจนประสานความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และสถานศึกษา สำหรับขอบข่ายของหลักสูตรกำหนดเป็น 2 ช่วง คือ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี และสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี ซึ่งกำหนดให้จุดหมายของหลักสูตรเป็นมาตรฐาน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 12 ประการ โดย

ครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2546 : 1 – 2)

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

ในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย กรมวิชาการ (2546 : 5) ได้กำหนดปรัชญาการศึกษาไว้ดังนี้

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐาน คุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม (กรมวิชาการ 2546 : 3)

หลักการการจัดการศึกษาปฐมวัย

กรมวิชาการ (2546 : 5) ได้กำหนดหลักการในการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยไว้ดังนี้ เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้าน อย่างสมดุลและเต็มศักยภาพโดยกำหนดหลักการดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรม
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมนเน้นการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข

5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

จุดมุ่งหมายการจัดการศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย มุ่งให้เด็กพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ได้ดังนี้ (กรมวิชาการ 2546 : 31)

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี

2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน

3. มีสุขภาพจิตที่ดี และมีความสุข

4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจดีงาม

5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย

6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย

7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย

8. อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

10. มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย

11. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

คุณลักษณะตามวัยของเด็กปฐมวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุ พัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจจะเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก็เป็นได้ แต่จะพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งได้กำหนดคุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กช่วงอายุ 3 – 5 ปี ดังนี้ (กรมวิชาการ 2546 : 9 – 11)

คุณลักษณะตามวัย

เด็กอายุ 3 ปี	เด็กอายุ 4 ปี	เด็กอายุ 5 ปี
พัฒนาการด้านร่างกาย <ul style="list-style-type: none"> - วิ่งและหยุดโดยไม่ล้ม - รับลูกบอลด้วยมือและลำตัว - เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้ - เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้ - ใช้กรรไกรมือเดียวได้ - วาดและระบายสีอิสระได้ 	พัฒนาการด้านร่างกาย <ul style="list-style-type: none"> - กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้ - รับลูกบอลด้วยมือทั้งสอง - เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้ - เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ - ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้ - กระจับกระเจิงไม่ชอบอยู่เฉย 	พัฒนาการด้านร่างกาย <ul style="list-style-type: none"> - กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องได้ - รับลูกบอลที่กระดอนขึ้นจากพื้นด้วยมือทั้งสอง - เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว - เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้ - ตัดกระดาษตามแนวเส้นโค้งที่กำหนด

คุณลักษณะตามวัย (ต่อ)

เด็กอายุ 3 ปี	เด็กอายุ 4 ปี	เด็กอายุ 5 ปี
<p>พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - แสดงอารมณ์ตามความรู้สึกชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจและได้คำชม - กลัวการพลัดพรากจากผู้เลี้ยงดูใกล้ชิดคนน้อยลง <p>พัฒนาการด้านสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง - ชอบเล่นแบบคู่ขนาน (เล่นของเล่นต่างคนต่างเล่น) - เล่นสมมติได้ - รู้จักรอคอย <p>พัฒนาการด้านสติปัญญา</p> <ul style="list-style-type: none"> - สำรวจสิ่งต่าง ๆ ที่เหมือนกันและต่างกันได้ - บอกชื่อของตนเองได้ - ขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา - สนทนาโต้ตอบ/เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้น ๆ ได้ - สนใจนิทานและเรื่องราวต่าง ๆ 	<p>พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์ - เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น - ชอบทำทนายผู้ใหญ่ - ต้องให้มีคนฟัง คนสนใจ <p>พัฒนาการด้านสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - แต่งตัวได้ด้วยตนเองไปห้องส้วมได้เอง - เล่นร่วมกับผู้อื่นได้ รอคอยตามลำดับก่อน – หลัง - แบ่งของให้คนอื่น - เก็บของเล่นเข้าที่ได้ <p>พัฒนาการด้านสติปัญญา</p> <ul style="list-style-type: none"> - จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้ - บอกชื่อและนามสกุลของตนเองได้ - พยายามแก้ปัญหาด้วยตนเองหลังจากได้รับคำชี้แนะ - สนทนาโต้ตอบ/เล่าเรื่องเป็นประโยคอย่างต่อเนื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดี เช่น ตีคกระดุม ผูกเชือกกรองเท้า ฯลฯ - ยึดตัวได้คล่องแคล่ว <p>พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม - ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น - ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง <p>พัฒนาการด้านสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง - เล่น หรือ ทำงาน โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้ - พบผู้ใหญ่รู้จักไหว้ ทำความเคารพ - รู้จักขอบคุณเมื่อรับของจากผู้ใหญ่ - รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย <p>พัฒนาการด้านสติปัญญา</p> <ul style="list-style-type: none"> - บอกความแตกต่างของกลิ่น สี เสียง รูปร่าง จำแนก และจัดหมวดหมู่สิ่งของได้ - บอกชื่อ นามสกุล และอายุด้วยตนเองได้ - พยายามหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง - สนทนาโต้ตอบ/เล่าเป็นเรื่องราวได้

คุณลักษณะตามวัย (ต่อ)

เด็กอายุ 3 ปี	เด็กอายุ 4 ปี	เด็กอายุ 5 ปี
<ul style="list-style-type: none"> - ร้องเพลง ท่องคำกลอน คำคล้องจองง่าย ๆ และแสดงท่าทางเลียนแบบได้ - รู้จักใช้คำถาม “อะไร” - สร้างผลงานตามความคิดของตนเองอย่างง่าย ๆ - อยากรู้ อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างผลงานตามความคิดของตนเองโดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น - รู้จักใช้คำถาม “ทำไม” 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างผลงานตามความคิดของตนเองโดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้นและแปลกใหม่ - เริ่มเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม - นับสิ่งต่าง ๆ จำนวนมากกว่า 10 ได้

โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายที่กำหนดไว้ กรมวิชาการ (2546 : 11) จึงกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ดังนี้

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546		
ช่วงอายุ	อายุ 3 – 5 ปี	
สาระการเรียนรู้	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้
	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านร่างกาย - ด้านอารมณ์และจิตใจ - ด้านสังคม - ด้านสติปัญญา 	<ul style="list-style-type: none"> - เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก - เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก - ธรรมชาติรอบตัว - สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก
ระยะเวลาเรียน	ขึ้นอยู่กับอายุเด็กที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและรับการศึกษา	

มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัย

มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคลและจากมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์จะนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อกำหนดตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ แยกตามระดับอายุ ตลอดจนการ

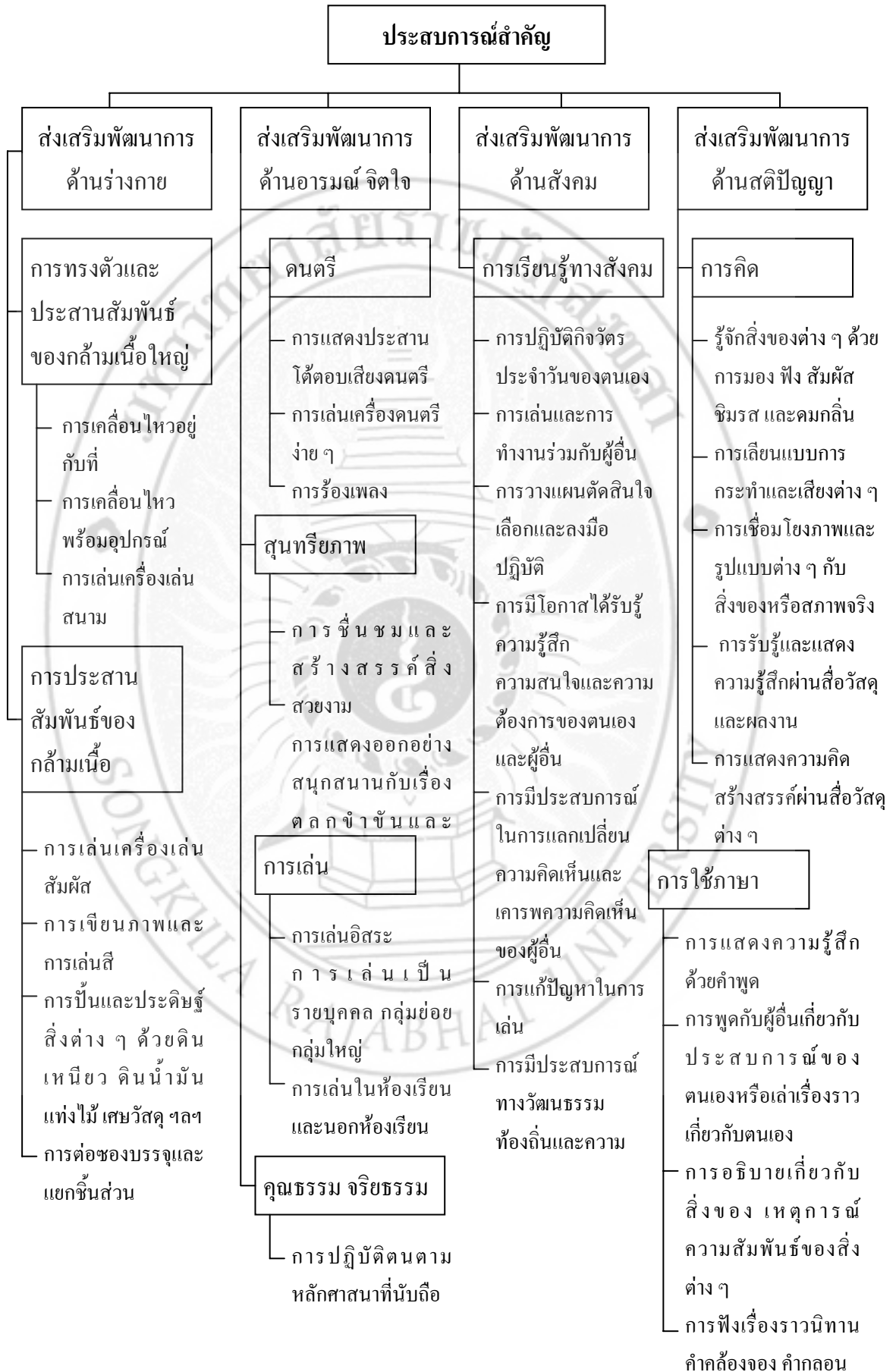
กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีอันจะนำไปสู่การวางแผน กำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์และการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ต่อไป (กรมวิชาการ 2546 : 11)

สาระการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

สาระการเรียนรู้ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็กเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาเด็กให้เป็นคนที่สมบูรณ์ กรมวิชาการ (2546 : 11 – 14) จึงได้กำหนดสาระการเรียนรู้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. **ประสบการณ์สำคัญ** เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็กทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ช่วยให้เกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้โดยให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกันด้วยประสบการณ์สำคัญมีดังนี้

2. **สาระที่ควรเรียนรู้** เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา แต่เป็นการให้เด็กเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ผ่านประสบการณ์สำคัญดังกล่าวข้างต้น (1) โดยเนื้อหาสามารถยืดหยุ่นได้ ตามประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก สาระที่เด็กอายุ 3 – 5 ปี ควรเรียนรู้พอสรุปได้ดังแผนภูมิต่อไปนี้

การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3 – 5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาด้าน 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมีหลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้ (กรมวิชาการ 2546 : 39 – 43)

1. หลักการจัดประสบการณ์

- 1.1 จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
- 1.2 เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
- 1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกระบวนการและผลผลิต
- 1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของ การจัดประสบการณ์
- 1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2. แนวทางการจัดประสบการณ์

- 2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- 2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
- 2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้
- 2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก
- 2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน
- 2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

2.9 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผน การสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

2.10 จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

3. การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใดและอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

3.1.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

3.1.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

3.1.3 กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40 – 60 นาที

3.1.4 กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลังจัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวันต้องให้ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

3.2.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรม โดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

3.2.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับช้อนส้อมใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

3.2.3 การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

3.2.4 การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

3.2.5 การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทดลอง ศึกษานอกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัย อย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

3.2.6 การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสื่อต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

3.2.7 การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์

สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่าง ๆ ฯลฯ

การสร้างบรรยากาศและการเรียนรู้

การสร้างบรรยากาศและการเรียนรู้ เป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัย เนื่องจากเด็กวัยนี้จะสนใจสิ่งของอยู่ใกล้ ๆ ตัว ชอบเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลอง สัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ ดังนั้นการจัดเตรียมสภาวะสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศอย่างเหมาะสม ความต้องการของเด็กจึงมีความสำคัญ เด็กจะเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การสัมผัสด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 จึงจำเป็นต้องจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของหลักสูตรให้กับนักเรียนต้องคำนึงถึง

- ความสะอาด ความปลอดภัย ร่มรื่น น่าอยู่
- บรรยากาศในการเรียนรู้ เช่นการจัดมุมประสบการณ์ในชั้นเรียน

การประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

การประเมินพัฒนาการ เป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพของผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

การประเมินพัฒนาการ คือ การติดตามและเฝ้าสังเกตพฤติกรรมของเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อให้ทราบว่า เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา หรือไม่ เป็นอย่างไร

1. ความสำคัญของการประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการ เป็นกระบวนการประเมินผลพัฒนาการของเด็ก ซึ่งครูจำเป็นต้องทราบว่า เด็กมีพัฒนาการในแต่ละด้านอย่างไร สามารถทำอะไรได้บ้าง และเด็กมีพัฒนาการในการเรียนรู้อย่างไร เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างสมดุลทุกด้าน เช่น การจัดสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ที่ต้องการ ความสนใจ และความสามารถของเด็กเป็นรายบุคคล

2. ขั้นตอนการประเมินพัฒนาการ

2.1 ศึกษาทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็ก ในแต่ละช่วงอายุในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

2.2 วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึกและประเมินพัฒนาการ

3. สรุปผลการประเมิน

3.1 นำข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการมารวบรวมสรุปและนำข้อมูลที่ได้ไปจัด ประสพการณ์เพื่อพัฒนาเด็กอยู่ตลอดเวลาให้สอดคล้องกับความสามารถหรือพัฒนาการแต่ละด้าน ของเด็ก

3.2 นำข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการมาสรุปเพื่อเขียนรายงานผลการพัฒนาการ ลงในสมุดรายงานประจำตัวเด็กทุกภาคเรียน

3.3 ควรร่วมมือกับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเป็นสิ่งสำคัญมาก คุณครู ควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

สื่อและแหล่งเรียนรู้

สื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นสิ่งสำคัญมากในการจัดการเรียนการสอน เพราะสื่อและแหล่ง เรียนรู้เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนยิ่งขึ้น สื่อที่ควรใช้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน โดยอาศัยสื่อและแหล่งเรียนรู้ในสถานที่ต่าง ๆ ทั้งใกล้โรงเรียนและไกล จากโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนสัมผัสประสบการณ์ตรง โดยดำเนินการดังนี้

1. จัดทำและจัดหาสื่อจากวัสดุงบประมาณที่ได้รับจากงบการจัดสรรพวกวัตถุประสงค์ ครู นำมาช่วยกันผลิต เพื่อให้สอดคล้องกับหน่วยการเรียนการสอนแต่ละหน่วย โดยให้มีทุกกิจกรรม หลัก 6 กิจกรรม และจัดระบบการจัดเก็บสื่อด้วยการลงทะเบียน การจัดผลิตสื่อเป็นปัจจุบัน

2. แหล่งเรียนรู้ที่มีจัดตามหน่วยการเรียน ดูตามความเหมาะสม โดยจัดทำโครงการเพื่อ เสนอขออนุมัติ

2.1 บันทึกเสนอผู้บริหาร

2.2 ดำรวจแหล่งเรียนรู้

2.3 ติดต่อแหล่งเรียนรู้ โดยการจัดทำหนังสือรับรองจากฝ่ายวิชาการ

จากแนวทางการจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 สรุป ได้ว่า ปรัชญาการศึกษากำหนดให้พัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กปฐมวัยทุกประเภท พัฒนาเด็กโดยเน้นการเล่นบนพื้นฐานของหลักการจัดกิจกรรม จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้อัฒ อากาศต่อการดำรงชีวิต ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 12 ประการ โดยครอบคลุมพัฒนาการ 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มากำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมสาระตามความถนัด ความสนใจของเด็กปฐมวัย โดยความร่วมมือของทุกคนในสถานศึกษาและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพเพื่อพัฒนาเด็ก (กรมวิชาการ 2546 : 27)

ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

กรมวิชาการ (2546 : 27 – 28) ได้กำหนดขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการและเอกสารหลักสูตรอื่น ๆ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น
2. ร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย โดยกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร การจัดประสบการณ์ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการ สื่อและแหล่งเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย สถานศึกษาปฐมวัยจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ซึ่งเป็นการคิด ไปข้างหน้า เป็นอนาคตที่พึงประสงค์ เป็นสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคต มีเอกลักษณ์เป็นของสถานศึกษาของตน ทำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องเกิดศรัทธา ความคิดในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งนี้การกำหนดวิสัยทัศน์ ควรเป็นการกำหนดร่วมกันระหว่างบุคลากรในสถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาปฐมวัยพัฒนาเด็ก และกำหนดภารกิจหรืองานหลักที่สำคัญหรือวิธีดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ในระยะเวลาที่แน่นอนสำหรับเป้าหมายเป็นการกำหนดความคาดหวังหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์จะให้เกิดกับเด็กปฐมวัยโดยให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง วิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้แล้ว นอกจากนี้การกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยนั้นสามารถพิจารณากำหนดได้ตามความต้องการของสถานศึกษา โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

2.2 กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย จากวิสัยทัศน์ ภารกิจ และ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สถานศึกษากำหนดไว้ สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดทำ โครงสร้าง หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ดังนี้ (กรมวิชาการ 2546 : 28 – 36)

2.2.1 กำหนดตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์

กำหนดตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์โดยยึดมาตรฐานในจุดหมายของ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เป็นหลัก และกำหนดตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ ของเด็กปฐมวัยในแต่ละช่วงอายุของเด็กที่สถานศึกษารับผิดชอบ เช่น 3 ขวบ 4 ขวบ 5 ขวบ ดัง ตัวอย่างต่อไปนี้

มาตรฐานที่ 1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 น้ำหนัก ส่วนสูง และ เส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์	น้ำหนักและส่วนสูงได้สัดส่วนตามเกณฑ์		
	เส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์อายุ		
ตัวบ่งชี้ที่ 2 การรักษาสุขภาพอนามัย และความปลอดภัย	ยอมรับประทาน อาหารมีประโยชน์	รับประทานอาหารที่มี ประโยชน์ได้บางชนิด	รับประทานอาหารที่มี ประโยชน์ได้หลายชนิด
	ล้างมือได้	ล้างมือหลังจากใช้ ห้องน้ำ ห้องส้วม	ล้างมือหลังจากใช้ ห้องน้ำ ห้องส้วม และ ก่อนรับประทานอาหาร
	บอกความต้องการ เมื่อจะขับถ่าย	ขับถ่ายเป็นเวลา	
	พักผ่อนเป็นเวลา		
ปฏิบัติตนให้ปลอดภัย	ระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น		

มาตรฐานที่ 2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสาน
สัมพันธ์กัน

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 เคลื่อนไหวร่างกาย อย่างคล่องแคล่ว และทรงตัวได้ดี	วิ่งแล้วหยุดได้	วิ่งและหยุดได้โดยการเสีย การทรงตัวเล็กน้อย	วิ่งอย่างรวดเร็วและหยุด ได้โดยไม่เสียการทรงตัว
	กระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ ได้	กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้	กระโดดขาเดียวไป ข้างหน้าได้อย่างต่อเนื่อง
	เดินขึ้นบันไดสลับเท้า ได้	เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้า ได้	เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้า ได้อย่างคล่องแคล่ว
	เดินตามแนวที่กำหนด ได้	เดินต่อเท้าไปข้างหน้าตาม แนวได้	เดินต่อเท้าถอยหลังตาม แนวได้
ตัวบ่งชี้ที่ 2 ใช้มือได้อย่าง คล่องแคล่ว	โยนลูกบอลได้	โยนลูกบอลไปข้างหน้าได้	โดยลูกบอลไปข้างหน้า ได้อย่างมีเป้าหมาย
	รับลูกบอลโดยใช้มือ ทั้งสองและลำตัวช่วย	รับลูกบอลได้โดยไม่ใช้ ลำตัวช่วย	รับลูกบอลที่กระดอน จากพื้นได้
	ลากเส้นมีลักษณะเป็น วงกลม	เขียนรูปสี่เหลี่ยมมีมุม ชัดเจน	เขียนรูปเป็นสามเหลี่ยม มีมุมชัดเจน
	ตัดกระดาษขาดจากกัน ได้	ตัดกระดาษตามแนวเส้น ได้	ตัดกระดาษตามแนวเส้น ได้โดยไม่มีรอยหยัก
	ร้อยวัสดุที่มีรูขนาดใหญ่ ได้	ร้อยวัสดุที่มีรูขนาดเล็กได้	ร้อยวัสดุที่มีรูขนาดเล็ก ได้

มาตรฐานที่ 3 มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 แสดงออกทาง อารมณ์อย่าง เหมาะสมกับวัย และสถานการณ์	ร่าเริงแจ่มใส อารมณ์ดี		
	เริ่มแสดงออกทางอารมณ์ ได้เหมาะสมกับบาง สถานการณ์	แสดงออกทางอารมณ์ ได้เหมาะสมกับบาง สถานการณ์	แสดงออกทางอารมณ์ ได้เหมาะสมกับ สถานการณ์
ตัวบ่งชี้ที่ 2 ความรู้สึกที่ดีต่อ ตนเองและผู้อื่น	เริ่มมีความมั่นใจในตนเอง	มีความมั่นใจในตนเอง	มีความมั่นใจในตนเอง และกล้าแสดงออก
	พึงพอใจในตนเอง ชื่นชม ความสามารถและผลงาน ของตนเอง	พึงพอใจในตนเอง ชื่นชมความสามารถ และผลงานของตนเอง และผู้อื่นได้บ้าง	พึงพอใจในตนเอง ชื่น ชมความสามารถและ ผลงานของตนเองและ ผู้อื่น

มาตรฐานที่ 4 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีวินัยในตนเอง และมีความ รับผิดชอบ	เริ่มรู้จักเก็บของเล่น ของใช้ ــــــــــــــــــــــــــــــــ ทำงานที่ได้รับมอบหมาย	เก็บของเล่นของใช้เข้าที่ ได้ ــــــــــــــــــــــــــــــــ รับผิดชอบงานที่ได้รับ มอบหมาย	จัดเก็บของเล่น ของใช้ เข้าที่ได้เรียบร้อย ــــــــــــــــــــــــــــــــ มุ่งมั่นที่จะทำงานให้ สำเร็จด้วยตนเอง
ตัวบ่งชี้ที่ 2 ชื่อสัตย์สุจริต และยอมรับความ ผิดพลาดของ ตนเองและผู้อื่น	เริ่มรู้ว่าของสิ่งใดเป็นของ ตนเองและสิ่งใดเป็นของ ผู้อื่น ــــــــــــــــــــــــــــــــ เริ่มรู้จักการขอโทษ	ไม่แย่งหรือหยิบของผู้อื่น มาเป็นของตนเอง ــــــــــــــــــــــــــــــــ รู้จักขอโทษและให้อภัย	ไม่หยิบของผู้อื่นมาเป็น ของตนเอง ــــــــــــــــــــــــــــــــ รู้จักขอโทษและให้อภัย
ตัวบ่งชี้ที่ 3 มีความเมตตา กรุณาและ ช่วยเหลือแบ่งปัน	เริ่มแสดงความรักเพื่อน และสัตว์ ــــــــــــــــــــــــــــــــ เริ่มแบ่งปันสิ่งของ	แสดงความรักเพื่อนและ สัตว์เลี้ยง ــــــــــــــــــــــــــــــــ แบ่งปันและเริ่มช่วยเหลือ ผู้อื่น	แสดงความรักเพื่อน เด็ก ที่เล็กกว่าและสัตว์ต่าง ๆ ــــــــــــــــــــــــــــــــ แบ่งปันและให้ความ ช่วยเหลือผู้อื่น
ตัวบ่งชี้ที่ 4 รู้จักประหยัด	ไม่ทำลายสิ่งของเครื่องใช้	รักษาสิ่งของที่ใช้ร่วมกัน	รู้จักใช้สิ่งของ/เครื่องใช้/ น้ำ/ไฟอย่างประหยัด

มาตรฐานที่ 5 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 สนใจและมีความสุขกับศิลปะ ดนตรีและการเคลื่อนไหว	สนใจและมีความสุขขณะทำงานศิลปะ ----- สนใจและมีความสุขกับเสียงเพลง ดนตรี และการเคลื่อนไหว ----- สนใจ ชื่นชม และมีความสุขกับเสียงเพลง ดนตรี และการเคลื่อนไหว		
ตัวบ่งชี้ที่ 2 แสดงออกทางด้านศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหวตามจินตนาการ	สร้างสรรค์งานศิลปะ ----- แสดงท่าทาง / เคลื่อนไหว ประกอบเพลง จังหวะ และดนตรี		
ตัวบ่งชี้ที่ 3 รักการออกกำลังกาย	สนใจและมีความสุขในการชม / เล่น / ออกกำลังกาย		

มาตรฐานที่ 6 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง	เริ่มแต่งตัวด้วยตนเอง ----- รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง	แต่งตัวด้วยตนเอง ----- รับประทานอาหารได้ด้วยตนเองโดยไม่หกเลอะเทอะ	เลือกเครื่องแต่งกายของตนเองและแต่งตัวด้วยตนเอง ----- รับประทานอาหารด้วยตนเองอย่างถูกวิธี

มาตรฐานที่ 7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 ดูแลรักษาธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	สนใจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		
	ทิ้งขยะถูกที่		
	ไม่ทำลายสาธารณะประโยชน์		
ตัวบ่งชี้ที่ 2 มีสัมมาคารวะและ มารยาทตาม วัฒนธรรมไทย	แสดงความเคารพได้		
	รู้จักกล่าวคำขอบคุณ และขอโทษ		
	ปฏิบัติตนได้เหมาะสม ตามกาลเทศะ		

มาตรฐานที่ 8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมใน
ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 เล่น และ ทำงาน ร่วมกับผู้อื่น ได้	เริ่มรู้จักรอคอย	รู้จักรอคอย	รอคอยตามลำดับก่อน – หลังได้
	เริ่มเล่นกับเด็กอื่น	เล่นร่วมกับเด็กอื่นได้	เล่นหรือทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่มได้
ตัวบ่งชี้ที่ 2 ปฏิบัติตนเบื้องต้นใน	เริ่มปฏิบัติตามข้อตกลง ง่าย ๆ	ปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน	

การเป็นสมาชิกที่ดี ของสังคมในระบบอบ พระราชูปถัมภ์โดยอันมี พระมหากษัตริย์เป็น ประมุข		เริ่มรู้จักการเป็นผู้นำผู้ ตาม	เป็นผู้นำผู้ตามที่ดี
---	--	-----------------------------------	----------------------

มาตรฐานที่ 9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 สนทนาโต้ตอบ / เล่าเรื่องให้ผู้อื่น เข้าใจ	สนทนาโต้ตอบ / เล่า เรื่องด้วยประโยคสั้น ๆ	สนทนาโต้ตอบ / เล่าเรื่อง เป็นประโยค อย่างต่อเนื่อง	สนทนาโต้ตอบ / เล่าเป็น เรื่องราวได้
	ฟังและปฏิบัติตามคำสั่ง ง่าย ๆ	ฟังและปฏิบัติตามคำสั่ง ที่ต่อเนื่องได้	ฟังแล้วนำมาถ่ายทอดได้
ตัวบ่งชี้ที่ 2 อ่าน เขียนภาพ และสัญลักษณ์ได้	สนใจเรื่องที่ผู้อื่นอ่าน ให้ฟัง	เปิดและทำทำอ่าน หนังสือ	เปิดและทำทำอ่านหนังสือ พร้อมทั้งเล่าเรื่องไปด้วย
	ขีดเขียนเส้นอย่างอิสระ ได้	ขีดเขียนเป็นเส้นคล้าย ตัวหนังสือ	เขียนชื่อของตนเอง / คำ / ข้อความที่ลอกแบบหรือ จำมา

มาตรฐานที่ 10 มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมตามวัย

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีความคิดรวบ ยอดในการเรียนรู้ สิ่งต่าง ๆ	จำแนกสิ่งของได้ตาม สี รูปทรง	จำแนกสิ่งของได้ตามสี รูปทรง ขนาด	จำแนกสิ่งของได้ตามสี รูปทรง ขนาด น้ำหนัก

ตัวบ่งชี้ที่ 2 แก้ปัญหาในการ เล่นหรือทำ กิจกรรมต่าง ๆ	ขอความช่วยเหลือเมื่อ มีปัญหา	พยายามแก้ปัญหาคด้วย ตนเองหลังจากได้รับ คำชี้แนะ	พยายามหาวิธีแก้ปัญหา ด้วยตนเอง
	เริ่มตัดสินใจในเรื่อง ง่าย ๆ	รู้จักตัดสินใจในเรื่องง่าย ๆ และเริ่มเรียนรู้ผลที่เกิดขึ้น	ตัดสินใจในเรื่องง่าย ๆ และ ยอมรับผลที่เกิดขึ้น

มาตรฐานที่ 11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 ทำงานศิลปะตาม ความคิดของตนเอง	สร้างผลงานตาม ความคิดของตนเอง	สร้างผลงานตาม ความคิดของตนเองโดย มีรายละเอียดเพิ่มขึ้น	สร้างผลงานตามความคิด ของตนเองโดยมี รายละเอียดเพิ่มขึ้นและ แปลกใหม่
ตัวบ่งชี้ที่ 2 แสดงท่าทางตาม ความคิดของตนเอง	แสดงท่าทางตาม จินตนาการ	แสดงท่าทางตาม ความคิดจินตนาการ อย่างอิสระ	แสดงท่าทาง เล่นบทบาท สมมติและความคิด สร้างสรรค์
ตัวบ่งชี้ที่ 3 เล่าเรื่องราวหรือ นิทานตามความคิด ของตนเอง	เล่าเรื่องตามจินตนาการ	เล่านิทานหรือเรื่องราว ตามจินตนาการ	เล่านิทาน เล่าสิ่งที่ตนคิด หรือเล่าเรื่องราวตาม จินตนาการได้

มาตรฐานที่ 12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพที่พึงประสงค์		
	3 ขวบ	4 ขวบ	5 ขวบ
ตัวบ่งชี้ที่ 1 สนใจเรียนรู้ สิ่งต่าง ๆ รอบตัว	ร่วมกิจกรรมด้วยความ สนใจระยะเวลาสั้น ๆ	ร่วมกิจกรรมด้วยความ สนใจได้นานขึ้นอย่างมี ความสุข	ร่วมกิจกรรมด้วยความ สนใจตั้งแต่ต้นจนจบอย่าง มีความสุข
	มีความสนใจชอบให้ อ่านหนังสือให้ฟัง	มีความสนใจในการอ่าน เขียน	รักหนังสือและมีความสุข ในการอ่าน เขียน
ตัวบ่งชี้ที่ 2 แสวงหาคำตอบ ด้วยวิธีการที่ หลากหลาย	ใช้คำถามได้	ถามคำถามเกี่ยวกับเรื่อง ที่สนใจ	ถามคำถาม และ แสดง ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่อง ที่ สนใจ
	แสดงหาคำตอบ/ข้อ สงสัยต่าง ๆ	แสดงหาคำตอบ/ ข้อ สงสัยด้วยวิธีการต่าง ๆ	แสดงหาคำตอบ/ข้อสงสัย ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่ หลากหลาย
	เริ่มเชื่อมโยงความรู้และ ทักษะต่าง ๆ ใช้ใน ชีวิตประจำวัน	เริ่มเชื่อมโยงความรู้และ ทักษะต่าง ๆ ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้	เริ่มเชื่อมโยงความรู้และ ทักษะต่าง ๆ ใช้ใน ชีวิตประจำวันได้ดี

2.2.2 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปี

การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปีสามารถทำได้โดยพิจารณาจากสาระที่
ควรเรียนรู้และประสบการณ์สำคัญของหลักสูตรแกนกลาง ผู้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจะต้อง

คาดการณ์ล่วงหน้าว่าเด็กแต่ละช่วงวัยควรจะเรียนรู้อะไร จากหัวเรื่องที่ระบุไว้ในหลักสูตรและ ด้วยประสบการณ์สำคัญใดบ้าง โดยอาศัยความรู้ความเข้าใจในคุณลักษณะตามวัย พัฒนาการของเด็กปฐมวัย หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย และประสบการณ์ของผู้สอน กำหนดสาระการเรียนรู้ไว้ เป็นรายปีแยกตามช่วงอายุ 3 ขวบ 4 ขวบ 5 ขวบ และกำหนดประสบการณ์สำคัญที่คาดว่าจะเกิด ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (กรมวิชาการ 2546 : 36 – 39)

ตารางวิเคราะห์สาระการเรียนรู้รายปี

พัฒนาการ	มาตรฐาน	ตัวอย่าง ตัวบ่งชี้	ตัวอย่าง สภาพ ที่พึงประสงค์	ตัวอย่างสาระการเรียนรู้	
			4 ขวบ	สาระที่ควร เรียนรู้	ประสบการณ์ สำคัญ
ระบุพัฒนาการ ว่าเป็นด้านใด อาทิ พัฒนาการ ด้านร่างกาย	นำมาตรฐานที่ระบุ ในจุดมุ่งหมายของ หลักสูตรมาใช้ โดยพิจารณาให้ ตรงกับพัฒนาการ เช่น ในช่องแรก ระบุพัฒนาการ ด้านร่างกาย ใน ช่อง มาตรฐาน ควรนำมาตรฐานที่ ระบุไว้ในจุดหมาย ข้อ 1 หรือ 2 มาใส่ ให้ ตรงกัน	ระบุตัวบ่งชี้ที่ จะเป็นตัววัด เพื่อให้เกิด มาตรฐาน (ได้ จากการที่ บุคลากรใน สถานศึกษา ร่วมกัน กำหนดจาก มาตรฐานของ หลักสูตร)	ระบุสภาพที่ พึงประสงค์ ของเด็กแต่ละ วัยโดยให้ สอดคล้องกับ ตัวบ่งชี้ที่ กำหนดไว้ แล้ว	กำหนดสาระที่ ควรเรียนรู้ สำหรับเด็ก โดยพิจารณา จากสาระที่ หลักสูตร กำหนดไว้ 4 เรื่อง ด้วยกัน (สาระที่ควร เรียนรู้ในแต่ละ เรื่องไม่ จำเป็นต้องให้ ได้ครบทุก มาตรฐาน)	กำหนด ประสบการณ์ สำคัญที่คาดว่าจะ เกิดจากการให้เด็ก เรียนรู้สาระต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว (แต่ละเรื่องไม่ จำเป็นต้องทุก ประสบการณ์ สำคัญ) โดยนำมา จัดกลุ่ม ประสบการณ์ สำคัญไว้ตาม พัฒนาการแต่ละ ด้าน ดังนั้นต้องให้ สอดคล้องกับ พัฒนาการที่ กำหนด

ตัวอย่างตารางวิเคราะห์สาระการเรียนรู้รายปีสำหรับเด็กอายุ 4 ขวบ

พัฒนาการ	มาตรฐาน	ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพ ที่พึงประสงค์	ตัวอย่างสาระการเรียนรู้	
			4 ขวบ	สาระที่ควรเรียนรู้	ประสบการณ์สำคัญ
ด้านร่างกาย	มาตรฐานที่ 1 ร่างกาย เจริญเติบโต ตามวัยและมี นิสัยที่ดี	ตัวบ่งชี้ที่ 1 รู้จักรักษา สุขภาพอนามัย และความ ปลอดภัย	<ul style="list-style-type: none"> - รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ได้บ้างชนิด - ล้างมือหลังจากใช้ห้องน้ำห้องส้วม - ขับถ่ายเป็นเวลา - พักผ่อนเป็นเวลา - ระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น 	<ul style="list-style-type: none"> เด็ก - สุนัขที่ดีในการรับประทาน อาหาร - การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน - การออกกำลังกาย 	<ul style="list-style-type: none"> การรักษาสุขภาพ - การปฏิบัติตนตามสุขอนามัย การรักษาความปลอดภัย - การรักษาความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่นในกิจวัตรประจำวัน
ด้านอารมณ์ จิตใจ	มาตรฐานที่ 4 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ ดีงาม	ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีวินัยในตนเอง และมีความ รับผิดชอบ	<ul style="list-style-type: none"> รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายจนเสร็จ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเล่นเกม - ความรับผิดชอบในห้องเรียน - การแต่งกาย 	<ul style="list-style-type: none"> การเล่น - การเล่นเกมเป็นรายบุคคล การเล่นเป็นรายกลุ่ม

ด้านสังคม	มาตรฐานที่ 6 ช่วยเหลือ ตนเองได้ เหมาะสม กับวัย	ตัวบ่งชี้ที่ 1 ปฏิบัติกิจวัตร ประจำวันได้ ด้วยตนเอง	- แต่งตัวได้ด้วย ตนเอง - รับประทาน อาหารได้ด้วย ตนเองไม่หก เลอะเทอะ	- การรับประทาน อาหาร	การเรียนรู้ทางสังคม - การปฏิบัติกิจวัตร ประจำวันของ ตนเอง
-----------	--	--	--	-------------------------	--

ตัวอย่างตารางการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้รายปีสำหรับเด็กอายุ 4 ขวบ (ต่อ)

พัฒนาการ	มาตรฐาน	ตัวอย่างตัวบ่งชี้	ตัวอย่างสภาพ ที่พึงประสงค์	ตัวอย่างสาระการเรียนรู้	
			4 ขวบ	สาระที่ควรเรียนรู้	ประสบการณ์สำคัญ
ด้าน สติปัญญา	มาตรฐานที่ 10 มีความสามารถ ในการคิดและ แก้ปัญหาได้ เหมาะสมกับวัย	ตัวบ่งชี้ที่ 1 มีความคิด รวบยอดใน การเรียนรู้ สิ่งต่าง ๆ	- จำแนกสิ่งของ ได้ตามสี รูปทรงขนาด	- สาระที่ควรเรียนรู้ - ประสาทสัมผัส ทั้ง ห้า	การคิด - การรู้จักสิ่งต่าง ๆ ด้วย การมอง ฟัง สัมผัส ชิมรสและ ดมกลิ่น การสังเกตการจำแนก และการเปรียบเทียบ - การจับคู่ การ จำแนกและการ จัดกลุ่ม - การเปรียบเทียบ การเรียงลำดับ สิ่งต่าง ๆ

หมายเหตุ

1. สาระที่ควรเรียนรู้ สามารถระบุเป็นหัวข้อเนื้อหา เช่น ชื่อผลไม้ รสผลไม้ เป็นต้น หรือระบุเป็นแนวคิด เช่น ผลไม้มีหลากหลายชนิด มีชื่อเรียกต่างกันและมีรสต่างกัน

2. ประสบการณ์สำคัญที่นำมาจัดควบคู่กับสาระที่ควรเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องนำมาทั้งหมด ทั้งนี้สามารถนำมาเฉพาะประสบการณ์สำคัญที่คาดว่าจะเกิดเท่านั้น แต่เมื่อเด็กเรียนรู้สาระทั้ง 4 เรื่องโดยรวมแล้ว เด็กได้ประสบการณ์สำคัญทุกตัว

เพื่อให้เด็กบรรลุจุดหมายที่หลักสูตรกำหนด ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงพัฒนาการตามวัยของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ เพราะประสบการณ์ที่เด็กได้รับบางอย่างอาจต้องใช้เวลา มาตรฐานบางข้ออาจไม่ปรากฏชัดเจนในช่วงอายุ 3 ขวบ 4 ขวบ แต่อาจไปปรากฏชัดเจนในช่วงอายุ 5 ขวบ นอกจากนี้สาระที่ควรเรียนรู้ควรเรียนรู้ทั้ง 4 เรื่องในแต่ละปีควรยึดหลักการเรียนรู้เรื่องที่อยู่ใกล้ตัวเด็กก่อน ควรประกอบด้วยสาระที่ควรเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง และสาระที่ควรเรียนรู้ที่เกิดจากความสนใจของเด็กปฐมวัยซึ่งผู้สอนไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า ดังนั้น หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยจึงสามารถยืดหยุ่นสาระที่ควรเรียนรู้นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางได้ และควรให้เด็กเรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญตามที่หลักสูตรกำหนด โดยการจัดในรูปกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละวัน

2.2.3 การกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์

ในการกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์ คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546 : 32 - 33) ได้กล่าวถึงการจัดทำหน่วยการจัดประสบการณ์ ดังนี้

การจัดทำหน่วยการจัดประสบการณ์ คือ การวางแผนเพื่อกำหนดการจัดประสบการณ์ในภาพรวมตลอดปีการศึกษา โดยมีหน่วยการจัดประสบการณ์สอดคล้องกับมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ ความสนใจ ความถนัด ความต้องการของเด็กปฐมวัยและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของครูผู้สอน

ในการจัดทำหน่วยการจัดประสบการณ์ จะต้องออกแบบการจัดกิจกรรมประจำวันให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับสภาพที่พึงประสงค์และสาระการเรียนรู้รายปี โดยจะกำหนดเป็นหน่วยบูรณาการหรือหน่วยปกติตามสาระการเรียนรู้ก็ได้

การกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์

สภาพที่ พึงประสงค์	สาระการเรียนรู้รายปี		หน่วยการจัดประสบการณ์		ขอบข่าย กิจกรรม	หมายเหตุ
	สาระที่ควร เรียนรู้	ประสบการณ์ สำคัญ	ชื่อหน่วย	เวลาเรียน (จำนวนสัปดาห์)		
เป็นสภาพที่ พึงประสงค์ที่ ได้จากการ	เป็นสาระที่ ควรเรียนรู้ที่ ได้กำหนดไว้	เป็นประสบการณ์ สำคัญที่ได้ กำหนดไว้	กำหนดชื่อหน่วย การจัด ประสบการณ์	เป็นจำนวน สัปดาห์ที่ใช้จัด ประสบการณ์	ขอบข่ายของ การจัด กิจกรรม	

วิเคราะห์ มาตรฐาน คุณลักษณะที่ พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ และสภาพที่ พึงประสงค์ โดยแยกตาม ระดับชั้น (อนุบาลปีที่ 1 หรือ อนุบาล ปีที่ 2)	ในสาระการ เรียนรู้รายปี ในส่วนของ สาระที่ควร เรียนรู้ โดยแยกตาม ระดับชั้น (อนุบาลปีที่ 1 หรือ อนุบาล ปีที่ 2)	ในสาระการ เรียนรู้รายปี ในส่วนของ ประสบการณ์ สำคัญ โดยแยกตาม ระดับชั้น (อนุบาลปีที่ 1 หรือ อนุบาล ปีที่ 2)	ให้สอดคล้องกับ สภาพที่พึง ประสงค์ และ สาระการเรียนรู้ รายปี โดย แยกตามระดับชั้น (อนุบาลปีที่ 1 หรืออนุบาลปีที่2) ทั้งนี้เป็นการ กำหนดหน่วย การจัดประสบการณ์ ตลอดปีการศึกษา	ให้กับเด็กใน แต่ละหน่วย การจัด ประสบการณ์	ให้กับเด็กใน แต่ละหน่วย การจัด ประสบการณ์
--	--	---	---	--	--

2.2.4 กำหนดเวลาเรียน

เวลาเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยจะขึ้นอยู่กับสถานศึกษาแต่ละแห่ง ส่วนใหญ่
จะจัด 2 ภาคเรียน : 1 ปีการศึกษา หรือ 200 วัน : 1 ปีการศึกษา ในแต่ละวันจะใช้เวลา 5 – 7 ชั่วโมง
โดยประมาณ

2.3 การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์

การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร ครูผู้สอนควร
ดำเนินการดังนี้ (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2546 : 58 – 59)

2.3.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารอื่น ๆ ที่
เกี่ยวข้อง ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอย่างละเอียด จนเกิดความเข้าใจว่าจะพัฒนา
เด็กอย่างไรเพื่อให้บรรลุตามจุดหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ นอกจากนี้ควรศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง
เพิ่มเติมเพื่อให้มีความเข้าใจยิ่งขึ้น ได้แก่ คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ตัวอย่างแผนการจัด
ประสบการณ์ระดับปฐมวัย

2.3.2 วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา ความสัมพันธ์ของมาตรฐาน คุณลักษณะที่
พึงประสงค์ (จุดหมาย) ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ของเด็ก 3 – 5 ปี ผู้สอนต้องวิเคราะห์
ความสัมพันธ์ของมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ของเด็ก 3 – 5 ปี
เพื่อนำไปพิจารณาสาระการเรียนรู้

2.3.3 วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาในส่วนที่
เป็นสาระการเรียนรู้ซึ่งกำหนดไว้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นประสบการณ์สำคัญและส่วนที่เป็นสาระที่
ควรเรียนรู้โดยผู้สอนจะต้องวิเคราะห์และเลือกนำมากำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์

2.3.4 กำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนต้องกำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยซึ่งมีหลากหลาย รวมทั้งศึกษาแนวคิดจากนวัตกรรมการที่ผู้สอนต้องการใช้สอดแทรกลงในการจัดประสบการณ์ สำหรับรูปแบบที่นิยมใช้จัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัยศึกษา คือ หน่วยการจัดประสบการณ์ ผู้สอนสามารถกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์เป็นรายสัปดาห์ บางสัปดาห์อาจใช้หน่วยตามความสนใจของเด็ก โดยพิจารณาข้อมูลหลักสูตรสถานศึกษา ตัวเด็ก สภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมประกอบ ทั้งนี้สามารถยืดหยุ่นตามความเหมาะสม

การเขียนแผนการจัดประสบการณ์สามารถเขียนได้หลายลักษณะ เช่น แผนการจัดประสบการณ์รายหน่วย รายสัปดาห์ หรือรายวัน ขึ้นอยู่กับความต้องการและวัตถุประสงค์ของครูผู้สอน รูปแบบของแผนการจัดประสบการณ์มี 2 ลักษณะ คือ แบบตารางและแบบความเรียง (ศึกษารายละเอียดจากคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ของกรมวิชาการ)

องค์ประกอบของการจัดประสบการณ์

ในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546 : 34 – 35) ได้กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1. ชื่อหน่วย ชื่อแผน วัน เดือน ปี และระยะเวลา ในการจัดประสบการณ์ กำหนดโดยสถานศึกษาหรือเขียนตามรูปแบบที่นิยมโดยทั่วไป
2. จุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดอะไรบ้าง หลังจากจัดประสบการณ์ตามแผนการจัดประสบการณ์แล้ว ซึ่งบางจุดประสงค์สามารถกำหนดในแผนการจัดประสบการณ์ได้หลายแผนการจัดประสบการณ์
3. สาระการเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ สาระที่ควรเรียนรู้ และประสบการณ์สำคัญ ซึ่งทั้ง 2 ส่วนนี้ ได้วิเคราะห์และกำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้รายปี ทั้งนี้สาระที่ควรเรียนรู้สามารถเพิ่มเติมจากที่กำหนดไว้ได้ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของเด็ก ตลอดจนสถานการณ์ปัจจุบัน สำหรับประสบการณ์สำคัญ จะต้องส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา
4. กิจกรรมการเรียนรู้ สามารถออกแบบได้หลายลักษณะ ซึ่งอาจจัดโดยใช้กิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม ทั้งนี้อาจเรียกชื่อกิจกรรมแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามในการจัดกิจกรรมประจำวันในแต่ละวันต้องให้ครอบคลุมทั้งการพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก อารมณ์ จิตใจ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สังคมนิสัย การคิด ภาษา การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

นอกจากนี้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้หรือกิจกรรมประจำวัน อาจนำแนวคิดทางการศึกษาปฐมวัยมาใช้ให้สอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษา สภาพแวดล้อม และธรรมชาติของเด็กปฐมวัย ตลอดจนวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

5. สื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นสื่อและแหล่งเรียนรู้ ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน และนอกสถานศึกษา เพื่อใช้ในการจัดประสบการณ์ในแต่ละแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

6. การวัดผลและประเมินพัฒนาการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละแผนการจัดประสบการณ์จะต้องให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ ฉะนั้นการวัดและประเมินพัฒนาการจะต้องวัดและประเมินให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ทุกครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินพัฒนาการควรเป็นเครื่องมือที่วัดเด็กปฐมวัยได้ตามสภาพจริง

7. บันทึกผลหลังการจัดประสบการณ์ การบันทึกผลหลังการจัดประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะสามารถตรวจสอบได้ว่า การจัดประสบการณ์ในแต่ละครั้งนั้นบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้มากน้อยเพียงใด ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียด 3 ส่วน คือ

- ผลการจัดประสบการณ์
- ปัญหาที่เกิดขึ้น
- วิธีการแก้ปัญหา ข้อเสนอแนะ เพื่อให้การจัดประสบการณ์มีประสิทธิภาพ

มากยิ่งขึ้น

8. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้บริหาร เป็นการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับแผนการจัดประสบการณ์ และวิธีการจัดประสบการณ์

2.4 การจัดประสบการณ์ การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ผู้สอนต้องพิจารณาถึงแนวการจัดประสบการณ์ที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด โดยคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งความสนใจและความสามารถและสภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัยเป็นหลักในการกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์และแผนการจัดประสบการณ์

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยควรกำหนดการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยแต่ละช่วงอายุให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ ระดับพัฒนาการ และลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งนี้เด็กปฐมวัยจะเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า มีโอกาสลงมือกระทำ เคลื่อนไหว สำรวจ สังเกต ทดลอง เล่น สืบค้น คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง ผู้สอนต้อง

กำหนดการจัดประสบการณ์ให้เป็นรูปธรรมในหลักสูตรสถานศึกษาของตน (กรมวิชาการ 2546 : 42)

2.5 กำหนดการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เป็นหน้าที่ของผู้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยจะกำหนดสภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอกห้องเรียน ที่ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เด็กกับเด็ก ผู้สอนสามารถเขียนแผนการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนและสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนของสถานศึกษาปฐมวัย พร้อมทั้งเขียนคำอธิบายประกอบ ซึ่งแผนผังสภาพแวดล้อมสามารถจัดทำได้หลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงหลักการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาปฐมวัยที่ให้มีทั้งมุมเล่น ศูนย์เล่นต่าง ๆ นอกจากนี้การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางด้านจิตภาพถือว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หลักสูตรสถานศึกษาควรเขียนให้เห็นเป็นรูปธรรมเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนจะได้ถือเป็นหลักปฏิบัติในสถานศึกษาของตน (กรมวิชาการ 2546 : 40)

2.6 กำหนดสื่อและแหล่งเรียนรู้ การจัดการศึกษาปฐมวัยต้องอาศัยสื่อและแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้พัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร ผู้สอนในระดับปฐมวัยควรจัดเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่เหมาะสมกับวัย พัฒนาการของเด็ก รวมทั้งบริบทของสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ อาจจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวเด็กมาใช้ให้เป็นประโยชน์ (กรมวิชาการ 2546 : 40)

2.7 การประเมินพัฒนาการ สถานศึกษาปฐมวัยมีหน้าที่จัดทำแนวปฏิบัติในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้ทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน โดยให้สอดคล้องกับการประเมินพัฒนาการที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางซึ่งให้หลักการดังนี้

- 2.7.1 ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
- 2.7.2 ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
- 2.7.3 สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
- 2.7.4 ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

2.7.5 ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสมกับเด็ก ร่วมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ

วิธีการประเมินที่เหมาะสมที่สุดและใช้กับเด็กปฐมวัย คือ การสังเกตและบันทึกข้อมูลเก็บไว้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แบบบันทึกสั้น แบบสังเกต แบบมาตราวัดประมาณค่า ฯลฯ ควร

เก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ อาจทำในรูปแบบของแฟ้มผลงานเด็ก ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการกำหนดร่วมกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา (กรมวิชาการ 2546 : 40)

จากแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ สรุปได้ว่า สถานศึกษาต้องกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และต้องจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 12 มาตรฐาน มีการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี กำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์ และการประเมินพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ด้าน

การดำเนินการใช้หลักสูตร

การใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 23 – 24) ได้กำหนดให้สถานศึกษาดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

การเตรียมการใช้หลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นการเริ่มต้นใช้หลักสูตรใหม่แทนที่หลักสูตรเก่า การนำหลักสูตรไปใช้จะได้ผลมากน้อยเพียงใดนั้นต้องมีการเตรียมการหลายด้าน ซึ่งนักการศึกษาได้กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตรด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมด้านเอกสารประกอบหลักสูตร

กรมวิชาการ (2545 : 6) ได้จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร 6 รายการ เพื่อให้สถานศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางประกอบการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนรู้ให้เกิดกับผู้เรียนได้ตรงตามจุดหมาย และเจตนารมณ์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งได้แก่

- 1.1 แนวทางการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา
- 1.2 คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 1.3 คู่มือการบริหารจัดการแนะแนว
- 1.4 คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้
- 1.5 แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้
- 1.6 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร

สัจด์ อุทรานันท์ (2529 : 24) ได้กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรว่าเป็นงานที่สำคัญมาก ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ควรจะได้ให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรผู้ใช้

หลักสูตรให้เข้าใจ จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ซึ่งการเตรียมบุคลากรควรประกอบด้วย การสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การที่จะให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมาย โรงเรียนควรจะได้มีการเตรียมครูก่อนเข้าชั้น ดังนี้

2.1 จัดประชุมชี้แจงหลักสูตร แผนการสอน กิจกรรมที่จะใช้ในการสอนแต่ละระดับให้เป็นที่เข้าใจ

2.2 จัดสัมมนาให้ความรู้ทางด้านวิชาการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจหลักสูตร หลักการสอน แผนการสอนเนื้อหาวิชาและกิจกรรมที่จะใช้สอน

2.3 จัดประชุมปฏิบัติการเพื่อให้มีความเข้าใจ มองเห็นปัญหา เตรียมวิธีการแก้ปัญหา เพื่อให้ครูมีความมั่นใจในการสอน

2.4 จัดให้มีการสาธิตการสอน จัดอุปกรณ์การสอน จัดตารางการสอนร่วมกัน ผลัดเปลี่ยนกันดูการสาธิต ให้ข้อเสนอแนะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

2.5 จัดศึกษานอกสถานที่ เพื่อเปิดโอกาสให้ครูได้มีประสบการณ์มากขึ้น จากการศึกษาดูงาน โรงเรียนอื่น ๆ ศึกษาสภาพแวดล้อมท้องถิ่นเพื่อทราบถึงสภาพปัญหาของท้องถิ่น เพื่อนำมาสอนให้ตรงกับความเป็นอยู่ของเด็กในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

2.6 รวบรวมอุปกรณ์และแหล่งวิชาการ ตลอดจนวิทยากรต่าง ๆ ในทุก ๆ ด้านที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนได้

3. การเตรียมความพร้อมด้านสื่อการสอน

การเตรียมสื่อ เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพราะถ้าครูมีการเตรียมสื่อไว้พร้อม การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็จะดำเนินไปได้ด้วยดี ซึ่งนักการศึกษาได้ให้แนวทางเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมด้านสื่อการสอนไว้ดังนี้

บรรจง พงศ์ศาสตร์ (2534 : 19) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า เนื่องจากหลักสูตรมุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติ ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ มีนิสัยรักการอ่าน และสนใจหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ในการเรียนการสอนผู้สอนควรใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิด เช่น หนังสือ เทป แผ่นโปร่งใส วีดีโอ แหล่งวิทยาการ แหล่งทรัพยากรต่าง ๆ และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากหนังสือหลาย ๆ เล่ม หรือศึกษาจากบุคคลที่มีความรู้ด้านต่าง ๆ

กรมสามัญศึกษา (2534 : 44) ได้เสนอแนะแนวทางให้ผู้บริหารได้พิจารณาจัดบริการอุปกรณ์การสอนดังนี้

1. การจัดศูนย์บริการโสตทัศนอุปกรณ์เพื่อบริการสายวิชาต่าง ๆ

2. จัดแหล่งวัสดุอุปกรณ์ตามลักษณะวิชานั้น ๆ
3. การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย และปรับปรุงวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่แล้วให้อยู่ในสภาพพร้อมใ้ช้อยู่เสมอ
4. การสำรวจวิเคราะห์ความต้องการวัสดุอุปกรณ์ในรายวิชาต่าง ๆ
5. การฝึกอบรมครูประจำการให้ความรู้ ทักษะในการใช้และบำรุงรักษา สื่อวัสดุอุปกรณ์
6. กระตุ้นให้ครูสนใจในการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอนให้มากยิ่งขึ้น

4. การเตรียมความพร้อมด้านอาคารสถานที่และแหล่งวิทยาการ

การบริการอาคารสถานที่และแหล่งวิทยาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2525 : 34) ได้กล่าวถึงการจัดอาคารสถานที่และบริเวณให้มีส่วนเกื้อกูลแก่ผู้เรียน โดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย ความสวยงาม และความเป็นระเบียบ ควรจะได้รับความเอาใจใส่ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะใช้งานได้ และยังคงจัดบริเวณให้ร่มรื่นเป็นแรงจูงใจให้อยากมาโรงเรียน ให้นักเรียนและครูผู้สอนมีความหวงแหนและภาคภูมิใจ โรงเรียนของตนที่เรียกว่า การจัดบรรยากาศนอกห้องเรียน นอกจากนี้การจัดอาคารสถานที่จะต้องคำนึงถึงมากที่สุด คือ การจัดห้องเพราะห้องเรียนมีผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนของนักเรียนเป็นอย่างมาก ส่วนแหล่งวิทยาการที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาผู้เรียน ได้แก่

1. ห้องสมุด อาจเป็นห้องสมุดของโรงเรียนหรือมุมต่าง ๆ ในห้องเรียนที่จัดแสดงแหล่งความรู้ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า
2. การจัดนิทรรศการหรือการแสดงต่าง ๆ ที่โรงเรียนหรือหน่วยงานเป็นผู้จัด
3. วิทยากร อาจเป็นครูในโรงเรียน ผู้ปกครอง คนในท้องถิ่น ข้าราชการอื่น ๆ ที่จะมาให้ความรู้แก่นักเรียน

5. การเตรียมความพร้อมด้านการประชาสัมพันธ์หลักสูตร

การประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นมาก เพราะโรงเรียนต้องทำงานเกี่ยวข้องกับบุคคลทุกฝ่ายทั้งเด็กและผู้ใหญ่ มีความแตกต่างกันทั้งฐานะ ระดับอายุและความรู้ หากโรงเรียนได้ทำการประชาสัมพันธ์อย่างดี มีความเข้าใจจะทำให้เกิดความร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งจริงจังก้จะมีส่วนช่วยทำให้บรรยากาศในโรงเรียนมีความราบรื่น เรียบร้อย การประชาสัมพันธ์ต้องทำทั้งกับผู้ร่วมงานภายในและผู้ที่เกี่ยวข้องภายนอกดังต่อไปนี้

- 5.1 การทำความเข้าใจกับผู้ร่วมงาน ตั้งแต่ผู้บริหารไปจนถึงนักเรียน และนักการศึกษา โรงเรียนจะเข้าใจจุดหมายของการทำงานแต่ละอย่างตรงกันเสียก่อน ควรจะขึ้นกับการ

ประชาสัมพันธ์ของผู้บริหารหรือผู้ควบคุมโครงการนั้น ๆ พิจารณาว่าคนไหนควรจะเข้าใจขั้นตอนของงานเรื่องใดแค่ไหน เพื่อให้ทุกคนได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องเต็มที่

5.2 สร้างความเข้าใจกับบุคคลภายนอก บุคคลภายนอกมีความสำคัญอย่างยิ่ง ก็คือผู้ปกครองนักเรียน เพราะผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเรื่องระบบการศึกษา แผนการศึกษาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน หรือการวัดและประเมินผลใด ๆ ทั้งสิ้น หากทางโรงเรียนไม่ประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจ นอกจากจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือสนับสนุนเรื่องการเรียนการสอนแล้วยังถูกต่อต้านในบางกรณีอีกด้วย

ธารง บัวศรี (2543 : 24) กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ให้สำเร็จ ต้องมีการเตรียมการในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์หลักสูตร ทำให้หลายรูปแบบ เช่น การแจกเอกสาร สิ่งตีพิมพ์ การใช้สื่อมวลชน การประชุมสัมมนา เป็นการบอกกล่าวให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ ว่า สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปคืออะไร จะมีประโยชน์อย่างไร และจะมีผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของเขาอย่างไร

2. การเตรียมบุคลากร ได้แก่ การเตรียมครูผู้สอน และผู้บริหารสถานศึกษา

2.1 การเตรียมครูผู้สอน ครูผู้สอนเป็นผู้นำเอาหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียนกับนักเรียนจริง ๆ ผู้ที่รับผิดชอบจะต้องเตรียมครูให้พร้อมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ทักษะในการใช้หลักสูตร การเตรียมครูผู้สอนอาจทำได้หลายวิธี เช่น การจัดประชุม สัมมนา การประชุมปฏิบัติการ เป็นต้น

2.2 การเตรียมผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดครูผู้สอน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจในหลักสูตรให้มาก เพราะเป็นผู้ที่ควบคุมกำกับ แนะนำและส่งเสริมครูให้ทำหน้าที่อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ การเตรียมผู้บริหารต้องทำทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจหลักสูตร และในด้านการวิเคราะห์ว่าความรู้ความสามารถ ทักษะและเจตคติที่ครูมีอยู่แล้วนั้น เหลือมลักันมากน้อย เพียงใด และจะจัดส่วนที่แตกต่างกันอย่างไร

3. การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน เครื่องมืออุปกรณ์และอาคารสถานที่ หลักสูตรใหม่ย่อมต้องการสิ่งใหม่ ๆ หลายอย่าง ดังนั้นจะต้องมีการจัดหาไว้ให้พร้อม โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและท้องถิ่น

4. การเตรียมระบบบริหารของสถานศึกษา ตลอดจนระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนหรือสถานศึกษาที่มีใช้อยู่แล้ว ช่วยในการใช้หลักสูตรคล่องตัวหรือไม่ ถ้ามีอะไรติดขัดไม่สะดวกก็ควรแก้ไข

5. การเตรียมงบประมาณค่าใช้จ่าย ปัญหาในการวางแผนงบประมาณก็คือ จะใช้อย่างไรจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุด ประหยัดและมีประสิทธิภาพ

6. การเตรียมชุมชนและสังคม การที่ชุมชนและสังคมจะสนับสนุน ก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจและตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของหลักสูตร จึงต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบและถูกต้องเหมาะสม

จากแนวคิดของนักการศึกษาสามารถสรุปการเตรียมความพร้อมการนำหลักสูตรไปใช้ได้ดังนี้

1. ก่อนใช้หลักสูตรสถานศึกษาต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทราบเป็นระยะ ๆ
2. การเตรียมบุคลากร คือ ครูผู้สอน ศึกษาานิเทศก์ ผู้บริหารให้มีความรู้ ความเข้าใจในการใช้หลักสูตร
3. เตรียมวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ งบประมาณให้เพียงพอ
4. เตรียมชุมชน คือ ให้ชุมชนมีความตระหนักว่าหลักสูตรมีประโยชน์ต่อบุตรหลานและชุมชน

การนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตรนั้นเปรียบเสมือนทฤษฎี การนำไปใช้เปรียบเสมือนภาคปฏิบัติ เมื่อทั้งทฤษฎีและปฏิบัติจะต้องควบคู่และสอดคล้องกันฉันใด หลักสูตรและการนำไปใช้ก็ต้องสอดคล้องกันฉันนั้น (สันต์ ธรรมบำรุง 2527 : 119) การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย นับตั้งแต่ระดับกระทรวงถึงสถานศึกษา ทุกฝ่ายมีความเกี่ยวข้องในแต่ละส่วนของการนำหลักสูตรไปใช้ เช่น หน่วยงานส่วนกลาง เกี่ยวข้องในด้านการบริหารและบริการหลักสูตรกับการนิเทศ และติดตามผลการใช้หลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวข้องในด้านการบริหารและการบริการหลักสูตร ครูผู้สอนเกี่ยวข้องในด้านการจัดการเรียนการสอน (สุนีย์ ภูพันธ์ 2546 : 218) ในการนำหลักสูตรไปใช้นั้นต้องมีการเตรียมความพร้อมหลายด้าน เช่น การประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การบริการวัสดุอุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการนำหลักสูตรไปใช้ และเมื่อนำไปใช้แล้วต้องมีการติดตามประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ ถือเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นบรรลุผลตามจุดหมายและเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ฝ่าย และที่สำคัญที่สุดคือ ครูผู้สอน

ความหมายการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของหลักสูตร เพราะเป็นการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้นั้น มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

สมิทร คุณานุกร (2520 : 130) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นกระบวนการที่ทำให้หลักสูตรกลายเป็นการปฏิบัติจริง และขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและมีกิจกรรมที่จะกระทำได้ 3 ประการ คือ

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน
2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร
3. การสอนของครู

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 221) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่า หมายถึง การดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ไปจนถึงการนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นดำเนินไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย นับแต่การเตรียมบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อมและการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ในทำนองเดียวกัน อังกา บุญช่วย (2537 : 20) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่า เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

จากความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ ตามที่นักการศึกษาได้ให้ไว้ข้างต้น พอสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การนำหลักสูตรไปดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้

แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึงการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ซึ่งนักการศึกษาได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

สุวรรณ ศาสนะ (2530 : 26) ได้เสนอแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ในระดับปฏิบัติการ คือ

1. โรงเรียนจะต้องจัดหาหลักสูตรแม่บทและเอกสารประกอบต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพโรงเรียนของตนก่อนนำไปใช้
2. ผู้บริหารและครูผู้สอนจะต้องศึกษาเอกสารเหล่านี้ เพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนของตนก่อนนำไปใช้
3. กิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปในแนวทางที่เหมาะสมกับผู้เรียน
4. มีการวัดและประเมินผล

5. มีการจัดอาคารสถานที่ บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการบริการต่าง ๆ ที่เสริมสร้างคุณสมบัติและพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน

กรมวิชาการ (2535 : 28) ได้ให้แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตร ได้แก่ การจัดให้มีการดำเนินกิจกรรมตามหลักสูตรที่กำหนดไว้
2. การนิเทศติดตามจากผู้บริหาร ครูผู้นำทางวิชาการและศึกษานิเทศก์
3. การจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่หลักสูตรต้องการ
4. การจัดสภาพแวดล้อมรอบตัวนักเรียน ให้เอื้อต่อการจัดระบบการสอนในโรงเรียน
5. การประเมินผล เพื่อให้รู้ว่าการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนนั้นบรรลุเป้าหมายหรือไม่ ถ้าบรรลุ ปัญหาใดต้องการแก้ไขปรับปรุงอย่างไร และได้กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้ไว้ในคู่มือหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไว้ว่า การดำเนินงานการใช้หลักสูตรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น โรงเรียนเป็นหน่วยงานที่สำคัญที่สุด ผู้บริหารจะต้องศึกษาหลักสูตรให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจุดหมายของหลักสูตร สามารถชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา การบริหารหลักสูตร ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความรู้ ความเข้าใจแนวปฏิบัติในโรงเรียนจะต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของหลักสูตรเพื่อช่วยให้หลักสูตรบรรลุจุดหมาย

กรมวิชาการ (2546 : 42 – 57) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยไปใช้ ซึ่งประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย 3 – 5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปแบบของกิจกรรมแบบบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ ได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา กิจกรรมที่จัดให้แต่ละวันอาจใช้ชื่อเรียกกิจกรรมแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน แต่ทั้งนี้ประสบการณ์ที่จัดจะต้องยึดหยุ่นให้มีสาระการเรียนรู้ที่เด็กสนใจและสาระการเรียนรู้ที่ผู้สอนกำหนด โดยมีหลักสูตรและแนวทางการจัดประสบการณ์ดังนี้

1.1 หลักการจัดประสบการณ์

ในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัย มีหลักการจัดประสบการณ์ ดังนี้

1.1.1 จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่าง

ต่อเนื่อง

1.1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

1.1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต

1.1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

1.1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

1.2 แนวทางการจัดประสบการณ์

ในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัย มีแนวทางการจัด ดังนี้

1.2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ

1.2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

1.2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

1.2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่มคิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

1.2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน

1.2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

1.2.7 จัดประสบการณ์เสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1.2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

1.2.9 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผน การสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

1.2.10 จัดทำสารนิเทศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยใน ชั้นเรียน

1.3 การจัดกิจกรรมประจำวัน

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี สามารถจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใดและอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรม ดังนี้

1.3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

- 1) กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน
- 2) กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที
- 3) กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลังจัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

1.3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวันต้องให้ครอบคลุมดังต่อไปนี้

- 1) การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี
- 2) การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับช้อนส้อมใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ
- 3) การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด เมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่

นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจ ได้รับการตอบสนองความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

4) การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

5) การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทดลอง ศึกษาออกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ หรือรายบุคคล

6) การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

7) การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตามจินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่นบทบาทสมมติในมุมเล่นต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้รูปทรงต่าง ๆ ฯลฯ

2. ด้านการใช้สื่อการเรียนรู้

สื่อเป็นตัวกลางนำความรู้จากผู้สอนไปสู่เด็ก ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ ช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้สิ่งที่เป็นนามธรรมเข้าใจยากกลายเป็นรูปธรรมที่เด็กเข้าใจง่าย เรียนรู้ได้ง่าย รวดเร็ว เพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้และค้นพบด้วยตนเอง (กรมวิชาการ

สื่อประกอบการจัดกิจกรรม

สื่อประกอบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ควรมีสื่อทั้งที่เป็นประเภท 2 มิติ หรือ 3 มิติ ที่เป็นสื่อของจริง สื่อธรรมชาติ สื่อที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก สื่อสะท้อนวัฒนธรรม สื่อที่ปลอดภัยต่อตัวเด็ก สื่อพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ให้ครบทุกด้าน สื่อที่เอื้อให้เด็กเรียนรู้เป็นประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยการจัดการใช้สื่อเริ่มต้นจากสื่อของจริง ภาพถ่าย ภาพโครงร่าง และสัญลักษณ์ ทั้งนี้การใช้สื่อต้องเหมาะสมกับวัยและความต้องการของเด็กที่หลากหลาย

การเลือกสื่อ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 70) ได้กำหนดแนวทางการเลือกสื่อไว้ดังนี้

1. เลือกให้ตรงกับจุดมุ่งหมายและเรื่องที่สอน
2. เลือกให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก
3. เลือกให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่เด็กอาศัยอยู่หรือสภาพของสถานศึกษา
4. มีวิธีการใช้ง่าย และนำไปใช้ได้หลายกิจกรรม
5. มีความถูกต้องตามเนื้อหาและทันสมัย
6. มีคุณภาพดี เช่น ภาพชัดเจน ขนาดเหมาะสม ไม่ใช่สีสะท้อนแสง
7. เลือกสื่อที่เด็กเข้าใจง่ายในเวลาสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน
8. เลือกสื่อที่สามารถสัมผัสได้
9. เลือกสื่อเพื่อใช้ฝึก และส่งเสริมการคิดเป็น ทำเป็น และกล้าแสดงความคิดเห็นด้วยความมั่นใจ

การจัดหาสื่อ

ในการดำเนินการจัดหาสื่อ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 71) ได้กล่าวถึงการจัดหาสื่อไว้ดังนี้

1. จัดหาโดยการขอยืมจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ศูนย์สื่อของสถานศึกษาของรัฐบาล หรือสถานศึกษาเอกชน ฯลฯ
2. จัดซื้อสื่อและเครื่องเล่นโดยวางแผนการจัดซื้อตามลำดับความจำเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ทางสถานศึกษาสามารถจัดสรรให้และสอดคล้องกับแผนการจัดประสบการณ์

3. ผลิตภัณฑ์และเครื่องเล่นชิ้นใหญ่เองโดยใช้วัสดุที่ปลอดภัยและหาง่ายเป็นเศษวัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น กระจาดแข็งจากถังกระจาด รูปภาพจากแผ่นป้ายโฆษณา รูปภาพจากหนังสือนิตยสารต่าง ๆ เป็นต้น

3. การประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้สอนจะต้องประเมินผู้เรียนให้ได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อพัฒนาต่อไป ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2546 : 74 ได้ให้ความหมายของการประเมินพัฒนาการว่า หมายถึง กระบวนการสังเกตพฤติกรรมของเด็กในขณะที่ทำกิจกรรมแล้วจดบันทึกลงในเครื่องมือที่ผู้สอนสร้างขึ้นหรือกำหนดอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกในแต่ละครั้งเป็นข้อมูลในการพัฒนากิจกรรมให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ

การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยเป็นกระบวนการต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติตามตารางกิจกรรมประจำวันและครอบคลุมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อนำผลมาใช้ในการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์พัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละคน ด้วยเหตุนี้ผู้สอนซึ่งเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ประเมินพัฒนาการเด็กจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาการเด็กวัย 3 – 5 ปีเป็นอย่างดี และต้องเข้าใจโครงสร้างของการประเมินอย่างละเอียดว่าจะประเมินเมื่อไรและอย่างไร ต้องมีความสามารถในการเลือกเครื่องมือ และวิธีการที่จะใช้ได้อย่างถูกต้อง จึงจะทำให้ผลของการประเมินนั้นเที่ยงตรงและเชื่อถือได้ การประเมินพัฒนาการอาจทำได้หลายวิธี แต่วิธีที่ง่ายต่อการปฏิบัติและนิยมใช้กันมาก คือ การสังเกต ซึ่งต้องทำอย่างต่อเนื่องและบันทึกไว้เป็นหลักฐานอย่างสม่ำเสมอ อาจกล่าวได้ว่าผู้สอนหรือผู้เกี่ยวข้องกับเด็กต้องคำนึงถึงเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

หลักการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย

ในการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัย กรมวิชาการ (2546 : 74 - 75) ได้กำหนดหลักการประเมินพัฒนาการของเด็กไว้ ดังนี้

1. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำผลมาพัฒนาเด็ก
2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
3. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน
4. ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือและจดบันทึกไว้เป็น

หลักฐาน

5. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะสมกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ

ขั้นตอนการประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ได้กำหนดขั้นตอนการประเมินพัฒนาการไว้ ดังนี้

1. ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังปรากฏในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 อย่างละเอียด จึงทำให้ดำเนินการประเมินพัฒนาการได้อย่างถูกต้องและตรงตามความจริง

2. วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึกและประเมินพัฒนาการ เช่น แบบบันทึกพฤติกรรมเหมาะที่จะใช้บันทึกพฤติกรรมของเด็ก การบันทึกกรายวัน เหมาะกับการบันทึกกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนทุกวัน การบันทึกการเลือกของเด็กเหมาะสมสำหรับใช้บันทึกลักษณะเฉพาะหรือพฤติกรรมที่เด็กมีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เป็นต้น ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะเลือกใช้เครื่องมือประเมินพัฒนาการให้เหมาะสม เพื่อจะได้ผลของพัฒนาการที่ถูกต้องตามต้องการ

3. ดำเนินการประเมินและบันทึกพัฒนาการ หลังจากที่ได้วางแผนและเลือกเครื่องมือที่จะใช้ประเมินและบันทึกพัฒนาการแล้ว ก่อนจะลงมือประเมินและบันทึกจะต้องอ่านคู่มือหรือคำอธิบายวิธีการใช้เครื่องมือ นั้น ๆ อย่างละเอียด แล้วจึงดำเนินการตามขั้นตอนที่ปรากฏในคู่มือและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรต่อไป

4. ประเมินและสรุป การประเมินและสรุปนั้นต้องดูจากผลการประเมินหลาย ๆ ครั้งมิใช่เพียงครั้งเดียว หรือนำเอาผลจากการประเมินเพียงครั้งเดียวมาสรุป อาจทำให้ผิดพลาดได้ ผลการประเมินที่ได้จากผลที่ปรากฏในเครื่องมือประเมินและบันทึกพัฒนาการ เช่น ประเมินการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กอายุ 3 ปี ปรากฏว่ายังเดินขึ้นบันไดสลับเท้าไม่ได้ ก็ต้องมาตีความว่ากำลังขาของเด็กยังมีไม่พอที่จะเดินสลับเท้าขึ้นบันได อาจสรุปได้ว่าพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ยังไม่แข็งแรงเหมาะสมกับวัยต้องจัดกิจกรรมกล้ามเนื้อใหญ่ส่วนขาต่อไป

5. รายงานผล เมื่อได้ผลจากการประเมินและสรุปพัฒนาการของเด็กแล้ว ผู้สอนจะต้องตัดสินใจว่าจะรายงานข้อมูลไปยังผู้ใด เพื่อจุดประสงค์อะไร และจะต้องใช้รูปแบบใดสำหรับ รายงาน เช่น ต้องรายงานผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง เพื่อให้ทราบถึงกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้เด็กนั้น ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแต่ละคนอย่างไร เป็นไปตามจุดประสงค์หรือไม่ เพื่อจะได้วางแผนช่วยเหลือเด็กได้ตรงตามความต้องการต่อไป โดยสถานศึกษาจะมีสมุดรายงานประจำตัวเด็ก ผู้สอนใช้สมุดรายงานนั้นเป็นเครื่องมือหรือแบบรายงานผู้ปกครองได้ และถ้าผู้สอนมีข้อเสนอแนะหรือจะขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก็อาจจะเขียนเพิ่มเติมลงไป ในสมุดรายงาน และต้องคำนึงไว้เสมอไม่ว่าจะใช้แบบ

รายงานใด ข้อมูลควรจะมีคามหมายเกิดประโยชน์แก่เด็กเป็นสำคัญการบันทึกข้อความลงในสมุดรายงานประจำตัวเด็ก ผู้สอนควรใช้ภาษาในทางสร้างสรรค์มากกว่าในทางลบ

6. การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน ผู้สอนต้องตระหนักกว่าการทำงานร่วมกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้สอนควรยกย่องผู้ปกครองที่พยายามมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ผู้สอนจะต้องต้อนรับผู้ปกครองที่มาสถานศึกษา ขอบคุนสำหรับความร่วมมือ เขียนจดหมายถึงผู้ปกครองเพื่อรายงานเรื่องเด็ก พุดคุยด้วยตนเองหรือทางโทรศัพท์ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ปกครองรู้สึกถึงความสำคัญของตนเองและต้องการที่จะมีส่วนร่วมกับผู้สอนในการพัฒนาเด็กของตน

การติดต่อสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครองควรจะเป็นการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง คือ จากสถานศึกษาไปสู่บ้านและจากบ้านมายังสถานศึกษา กระตุ้นให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นที่มีประโยชน์ต่อการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก เพราะผู้ปกครองจะให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับตัวเด็ก ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาการเด็กทุกคนได้อย่างดี สำหรับการติดต่อกับผู้ปกครองอาจทำได้หลายวิธีเช่น การติดต่อด้วยวาจา ได้แก่ การสนทนาด้วยตนเอง ทางโทรศัพท์ การเยี่ยมบ้าน การประชุมผู้ปกครอง การติดต่อด้วยวิธีอื่น เช่น ป้ายติดประกาศ วารสาร ข่าวสาร ผู้รับฟังความคิดเห็น เป็นต้น นอกจากนี้อาจให้ผู้ปกครองอาสาสมัครมาช่วยงานผู้สอนในสถานศึกษา เช่น เล่านิทาน ร้องเพลงและอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ช่วยในเวลาเด็กทำกิจกรรมเสรี ช่วยสังเกตเด็ก บันทึกพัฒนาการและอื่น ๆ อีกมากมายที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็ก ซึ่งสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำงานกับผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง

จากแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ สรุปได้ว่าสถานศึกษาจะต้องนำหลักสูตรสถานศึกษาที่ได้จัดทำขึ้นไปใช้ โดยมีผู้บริหารและครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ และเมื่อดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาแล้ว ให้มีการประเมินผลเพื่อให้รู้ว่าการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนบรรลุเป้าหมายหรือไม่

ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้

จิตทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 16) กล่าวถึง ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

1. ปัญหาด้านครู

1.1 ครูขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวหลักสูตร และขาดหลักสูตรกับเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือการใช้หลักสูตร ฯลฯ ซึ่งทำให้การสอนของครูไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

1.2 ครูไม่ยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรยังคงยึดวิธีการสอนแบบ “ยึดตัวครูเป็นศูนย์กลาง” ในการสอน

1.3 ครูไม่มีเวลาศึกษาหลักสูตรก่อนสอน

2. ปัญหาด้านผู้บริหารโรงเรียน

2.1 ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรน้อย ทำให้ไม่สามารถสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดีเท่าที่ควร

2.2 ผู้บริหารไม่มีความรู้ความสามารถในการนิเทศและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรแก่ครูหรือนิเทศน้อยไม่ทั่วถึงและไม่ต่อเนื่อง

2.3 ผู้บริหารไม่ให้การสนับสนุนการใช้หลักสูตรของคณะครู เช่น การจัดหาเอกสารประกอบหลักสูตรประเภทต่าง ๆ และการจัดหาจัดทำวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอกับความต้องการของครู การจัดครูเข้าสอนไม่เหมาะสม การไม่ได้สนับสนุนพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน เป็นต้น

3. ปัญหาด้านหน่วยงานส่วนกลาง ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ

3.1 ส่งเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบล่าช้า และไม่เพียงพอต่อความต้องการของโรงเรียน

3.2 ขาดการประชาสัมพันธ์หลักสูตร โดยเฉพาะกับผู้ปกครอง ทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร

3.3 ขาดงบประมาณที่จะสนับสนุนการใช้หลักสูตร

3.4 การฝึกอบรมให้ความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้แก่ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องไม่ทั่วถึง และไม่ตรงกับความต้องการของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

จากปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ สรุปได้ว่าครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ครูไม่ยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ยังคงยึดวิธีสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลางในการสอน ส่วนผู้บริหารจะมีความรู้ความเข้าใจหลักสูตรน้อย ผู้บริหารไม่มีความรู้ความสามารถในการนิเทศและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรแก่ครู ส่วนด้านหน่วยงานส่วนกลาง มีปัญหาเรื่องการส่งเอกสารหลักสูตรล่าช้า ขาดการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ชุมชนทราบ และขาดการฝึกอบรมให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้

การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 7 – 11) ได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญของสถานศึกษา คือ สถานศึกษาต้องสร้างทรัพยากรของตนเองที่เรียกว่าหลักสูตรสถานศึกษา ทำให้ผู้บริหารมีหน้าที่พัฒนาหลักสูตร ซึ่งหมายถึง การสร้าง การใช้ และปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งสถานศึกษาสร้างหลักสูตรแล้วในขั้นต่อไปเป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งจะต้องมีกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรมาประกอบด้วย 7 ภารกิจ ดังนี้

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ได้แก่

1.1 สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน เพื่อให้เห็นความสำคัญที่ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรของสถานศึกษา

1.2 จัดอบรมบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

1.3 แต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย คณะกรรมการการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1.4 จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา รวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากรงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก

1.5 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

แนวทางการดำเนินการ ได้กำหนดให้สถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสนองนโยบาย กฏระเบียบ

ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

2.1 ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

2.2 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของการจัดทำหลักสูตร

2.3 กำหนดโครงสร้างหลักสูตร

2.4 กำหนดการจัดประสบการณ์

2.5 การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

2.6 การประเมินพัฒนาการ

2.7 การกำหนดสื่อและแหล่งเรียนรู้

2.8 การบริหารจัดการหลักสูตร

ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร

- 3.1 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้
- 3.2 จัดหา เลือกใช้ ทำและพัฒนาสื่อ
- 3.3 จัดกระบวนการเรียนรู้
- 3.4 วัดผลและประเมินผล
- 3.5 นิเทศ กำกับ ติดตาม

ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)

ให้ดำเนินการใช้หลักสูตรที่ได้จัดทำไว้แล้ว ตามภารกิจที่ 2 และ 3

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

ให้นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรของสถานศึกษา

ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา

ให้สถานศึกษาสรุปผลการดำเนินงานและเขียนรายงานเขตพื้นที่การศึกษา

ภารกิจที่ 7 การปรับปรุง พัฒนาระบบการบริหารจัดการหลักสูตร

7.1 สถานศึกษานำผลการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหา ข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตร

7.2 สถานศึกษาดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรและพัฒนาระบบการบริหารจัดการหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากภารกิจทั้ง 7 ภารกิจในการบริหารจัดการหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร การดำเนินการบริหารหลักสูตร การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล การสรุปผลการดำเนินงานและการเขียนรายงานเขตพื้นที่การศึกษา และการปรับปรุง พัฒนาระบบการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา จำเป็นต้องดำเนินการให้ครบทุกขั้นตอน

บทบาทผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร

การบริหารจัดการหลักสูตร เป็นการดำเนินการเมื่อนำหลักสูตรไปปฏิบัติ ซึ่งกรมวิชาการ (2546 : 102) ได้กล่าวถึงบทบาทผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพตามจุดหมายของหลักสูตร ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรในระบบ

สถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน พ่อแม่ หรือผู้ปกครองและชุมชน มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของเด็ก

1. บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยในระบบสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาท ดังนี้

1.1 ศึกษาความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและมีวิสัยทัศน์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย

1.2 คัดเลือกบุคลากรที่ทำงานกับเด็ก เช่น ผู้สอน พี่เลี้ยง อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงคุณสมบัติของบุคลากร ดังนี้

1.2.1 มีวุฒิทางการศึกษาด้านการอนุบาลศึกษา การศึกษาปฐมวัย หรือผ่านการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

1.2.2 มีความรักเด็ก จิตใจดี มีอารมณ์ขันและใจเย็น ให้ความเป็นกันเองกับเด็กอย่างเสมอภาค

1.2.3 มีบุคลิกของความเป็นผู้สอน เข้าใจและยอมรับธรรมชาติของเด็กตามวัย

1.2.4 พุดจาสุภาพเรียบร้อย ชัดเจนเป็นแบบอย่างได้

1.2.5 มีความเป็นระเบียบ สะอาด และรู้จักประหยัด

1.2.6 มีความอดทน ขยัน ซื่อสัตย์ในการปฏิบัติงานในหน้าที่และการปฏิบัติต่อเด็ก

1.2.7 มีอารมณ์ร่วมกับเด็ก รู้จักรับฟัง พิจารณาเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ ของเด็ก และตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลด้วยความเป็นธรรม

1.2.8 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตสมบูรณ์

1.3 ส่งเสริมการจัดบริการทางการศึกษาให้เด็กได้เข้าเรียนอย่างทั่วถึงและเสมอภาค และปฏิบัติการรับเด็กตามเกณฑ์ที่กำหนด

1.4 ส่งเสริมให้ผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติงานกับเด็กพัฒนาตนเอง มีความรู้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

1.5 เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยร่วมให้ความเห็นชอบ กำหนดวิสัยทัศน์และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กทุกช่วงอายุ

1.6 สร้างความร่วมมือและประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

1.7 จัดให้มีข้อมูลข่าวสารสนเทศเกี่ยวกับเด็ก งานวิชาการหลักสูตร อย่างเป็นระบบ และมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา

1.8 สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมตลอดจนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

1.9 นิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตร โดยจัดให้มีระบบนิเทศภายในอย่างมีระบบ

1.10 กำกับติดตามให้มีการประเมินคุณภาพในสถานศึกษาและนำผลจากการประเมินไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพเด็ก

1.11 กำกับ ติดตาม ให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อนำผลจากการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก บริบทสังคมและให้มีความทันสมัย

2. บทบาทครูผู้สอนระดับปฐมวัย

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้การดำเนินการสอนเป็นไปด้วยดี ครูผู้สอนจึงมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

2.1 บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้

2.1.1 ประสพการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กที่เด็กกำหนดขึ้นด้วยตัวเองและผู้สอนกับเด็กร่วมกันกำหนด โดยเสริมสร้างพัฒนาการเด็กให้ครอบคลุมทุกด้าน

2.1.2 เสริมให้เด็กใช้ข้อมูลแวดล้อม สักยภาพของเด็ก และหลักทางวิชาการในการผลิต กระทำ หรือหาคำตอบในสิ่งที่เด็กเรียนรู้อย่างมีเหตุผล

2.1.3 กระตุ้นให้เด็กร่วมคิด แก้ปัญหา ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง ด้วยวิธีการศึกษาที่นำไปสู่การใฝ่รู้ และพัฒนาตนเอง

2.1.4 จัดสภาพแวดล้อม และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สร้างเสริมให้เด็กทำกิจกรรมได้เต็มศักยภาพและความแตกต่างของเด็กแต่ละบุคคล

2.1.5 สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

2.1.6 ใช้กิจกรรมการเล่นเป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.7 ใช้ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและเด็กในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

2.1.8 จัดการประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริงและนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพเด็กเต็มศักยภาพ

2.2 บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก

2.2.1 สังเกตและส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

2.2.2 ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน

2.2.3 ฝึกให้เด็กมีความเชื่อมั่น มีความภูมิใจในตนเองและกล้าแสดงออก

2.2.4 ฝึกการเรียนรู้หน้าที่ ความมีวินัย และการมีนิสัยที่ดี

2.2.5 จำแนกพฤติกรรมเด็กและสร้างเสริมลักษณะนิสัยและแก้ปัญหาเฉพาะบุคคล

2.2.6 ประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา บ้าน และชุมชน เพื่อให้เด็กได้พัฒนาเต็มศักยภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2.3 บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน

2.3.1 นำนวัตกรรม เทคโนโลยีการสอนมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทสังคม ชุมชน และท้องถิ่น

2.3.2 ใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็ก

2.3.3 จัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

2.3.4 พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีคุณลักษณะของผู้ใฝ่รู้ มีวิสัยทัศน์และทันสมัยทันเหตุการณ์ในยุคของข้อมูลข่าวสาร

2.4 บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร

2.4.1 ทำหน้าที่วางแผนกำหนดหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้

2.4.2 จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้เด็กมีอิสระในการเรียนรู้ทั้งกายและใจ เปิดโอกาสให้เด็กเล่น ทำงานและเรียนรู้ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

2.4.3 ประเมินผลการใช้หลักสูตร เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

3. บทบาทของพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กปฐมวัย

ในการจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัย นอกจากครูเป็นผู้ดำเนินการสอนโดยตรงแล้ว ผู้ปกครองควรมีบทบาทดังนี้

3.1 มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาและให้ความเห็นชอบ กำหนดแผนการเรียนรู้ของเด็กร่วมกับผู้สอนและเด็ก

3.2 ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา และกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กเต็มศักยภาพ

3.3 เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ จัดบรรยากาศภายในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้

3.4 สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น

3.5 อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก

3.6 ป้องกันและแก้ไขปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ตลอดจนการส่งเสริมให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยประสานความร่วมมือกับผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง

3.7 เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งในด้านการปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และการมีคุณธรรมนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้

3.8 มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กและในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

4. บทบาทของชุมชน

การปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยให้มีการประสานความร่วมมือเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ดังนั้น ชุมชนจึงมีบทบาทในการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

4.1 มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ในบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษา สมาคมชมรมผู้ปกครอง

4.2 มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการของสถานศึกษา

4.3 เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้เด็กได้เรียนรู้และมีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง

4.4 ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา

4.5 ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กทุกด้าน รวมทั้งสืบสานประเพณีศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

4.6 ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่ง วิทยาการของชุมชน และมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

4.7 มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทำ หน้าที่เสนอแนะในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

จากบทบาทผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร สรุปได้ว่า ผู้บริหาร ผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชนต่างมีบทบาทหน้าที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและมี ประสิทธิภาพ

การจัดการศึกษาโรงเรียนเครือข่ายวิทยาเขต

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546 : 35 – 38) ได้กล่าวถึง การจัดการศึกษา ของโรงเรียนเครือข่ายวิทยาเขต ดังนี้

โรงเรียนเครือข่าย คือ การจัดเครือข่ายระหว่างโรงเรียนที่มีคุณภาพและศักยภาพสูง เป็นที่ ยอมรับของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม กับ โรงเรียนที่มีความพร้อมในการพัฒนา เพื่อให้ความ ช่วยเหลือส่งเสริม สนับสนุนด้านวิชาการและด้านอื่น ๆ จนสามารถพัฒนาโรงเรียนให้มีมาตรฐาน เดียวกัน โดยกำหนดรูปแบบและสัญลักษณ์ของ โรงเรียนแบบร่วมกัน โดยโรงเรียนศูนย์จะดูแล สนับสนุน ตลอดจนช่วยกันพัฒนาและมีส่วนร่วมในการรับรองคุณภาพโรงเรียนเครือข่าย ทั้งนี้ ควรจะมีคณะกรรมการดำเนินการร่วมกันระหว่าง โรงเรียนศูนย์และโรงเรียนเครือข่าย โรงเรียน ประเภทนี้มี 2 ลักษณะ คือ โรงเรียนเครือข่ายอนุบาลและโรงเรียนเครือข่ายโรงเรียนมาตรฐาน

โรงเรียนเครือข่ายของโรงเรียนอนุบาลจังหวัด

ภาพลักษณ์ของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดในปัจจุบัน เป็นโรงเรียนที่ประชาชนใน จังหวัดให้การยอมรับในด้านคุณภาพ เป็นที่นิยมของประชาชน ซึ่งในแต่ละปีการศึกษาจะมี ประชาชนนำบุตรหลานไปสมัครเรียนเป็นจำนวนมาก โรงเรียนมักจะมีปัญหา การรับเด็กเข้าเรียน ไม่สามารถจะรับเด็กที่สมัครเข้าเรียนทุกคนได้ คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงมี แนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดไปพัฒนาปรับปรุง โรงเรียนที่มีความพร้อมและศักยภาพในทุกอำเภอ ในรูปแบบของเครือข่ายโรงเรียนอนุบาลขึ้น โดย มีโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดเป็น โรงเรียนแกนนำและมีศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับปฐมวัย ทำหน้าที่ช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาโรงเรียนเครือข่ายในด้านต่าง ๆ แก่โรงเรียน ในเครือข่ายดังนี้

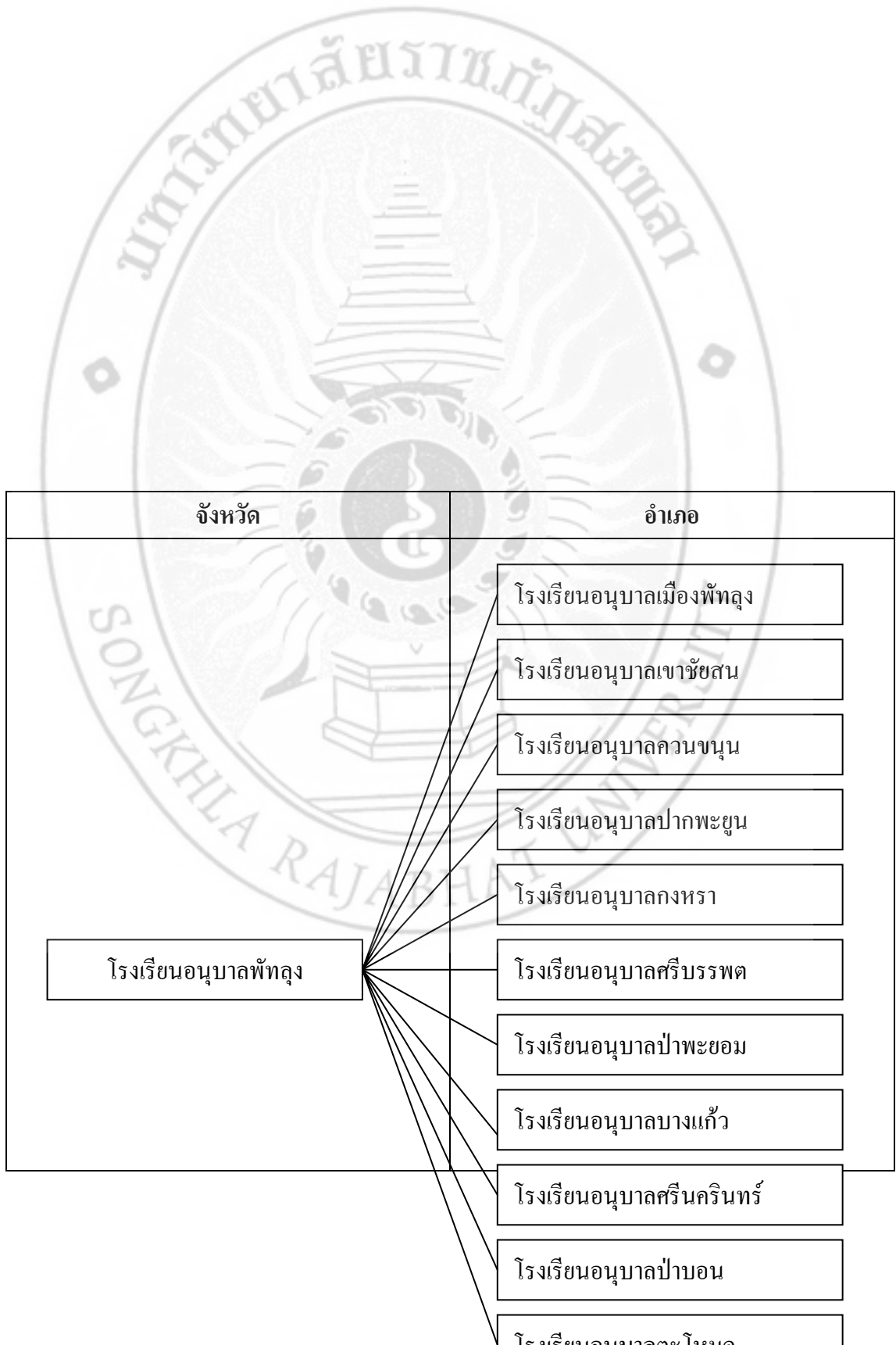
1. การปรับปรุงรูปแบบการบริหารโรงเรียน
2. การปรับปรุงรูปแบบการจัดประสบการณ์และกระบวนการเรียนการสอน
3. การจัดทำและพัฒนาสื่อ นวัตกรรมการเรียนการสอน
4. มีส่วนร่วมในการประเมินพัฒนาการนักเรียน
5. มีส่วนร่วมในการแนะนำ ติดตาม ดูแลและรับผิดชอบมาตรฐานจากโรงเรียนศูนย์
6. การพัฒนาครู ผู้บริหาร โรงเรียน และเครือข่ายครู
7. การหมุนเวียนครูจาก โรงเรียนศูนย์ไปช่วยสอน
8. ข้อเสนอแนะ

แนวทางในการพัฒนาเครือข่ายวิทยาเขต

1. บริหารจัดการร่วมกันในกลุ่มโรงเรียน เพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน เช่น บุคลากร งานการเงิน บัญชีและพัสดุ เป็นต้น
2. ประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเครือข่ายให้สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ
3. ส่งเสริมให้ใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหารการศึกษาทุกระดับ เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดร่วมกัน และเกิดประโยชน์สูงสุด
4. แก้ไขระเบียบ กฎหมาย เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาโรงเรียนในระดับอำเภอให้มีมาตรฐานใกล้เคียงโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดเป็นที่ยอมรับของชุมชนและท้องถิ่น
2. เพื่อให้ให้นักเรียนในเขตอำเภอได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพจากโรงเรียนที่มีมาตรฐานคุณภาพในการจัดการศึกษา

--	--

แผนภูมิที่ 2 รูปแบบการจัดเครือข่ายโรงเรียนอนุบาล
(ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา ปีการศึกษา 2547 เขตพื้นที่การศึกษาพัทลุง)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นสองส่วน คือ งานวิจัยในประเทศ และงานวิจัยในต่างประเทศ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

รัชช ทองเสน (2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพการบริหารและการใช้หลักสูตร พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนประถมศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูผู้สอน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี พบว่า

1. การบริหารและการใช้หลักสูตร พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการบริหารหลักสูตร ด้านกระบวนการนิเทศการใช้หลักสูตร และด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2. การบริหารและการใช้หลักสูตร พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี

มีปัญหาในการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางเกือบทุกรายการทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกระบวนการบริหารหลักสูตร เช่น เกี่ยวกับแนวทางการชี้แจงหลักสูตร การจัดระบบบริหารหลักสูตร การจัดระบบข้อมูลพื้นฐาน การจัดกิจกรรมชี้แจงหลักสูตร การประสานงานระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสื่อ วัสดุอุปกรณ์และเอกสารหลักสูตร การเตรียมความพร้อมของบุคลากร และการสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ด้านกระบวนการนิเทศการใช้หลักสูตร เช่น กิจกรรมได้ใช้พัฒนาการสอนให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ และการจัดให้ครูได้ร่วมพบปะสังสรรค์ และ 3) ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในส่วนบุคคลของ ผู้บริหาร เช่น ผู้บริหารสามารถสร้างความเข้าใจกับครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม เน้นการสอนที่มี ประสิทธิภาพ สามารถจัดให้มีการแนะนำหรือเสนอแนะการเรียนการสอนแก่ครูด้วยวิธีการสังเกตในบทบาทของครูผู้สอน เช่น การพัฒนาการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนที่เผชิญกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน การสร้างและการใช้เครื่องมือสื่อที่มีคุณภาพประกอบการสอน ทุกครั้ง เป็นต้น

นันทกา ประกอบนันท์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้หลักสูตร สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย สถาบันราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการจัดทำเอกสารและคู่มือการใช้หลักสูตร ส่วนใหญ่จัดทำเอกสารประกอบการสอนโดยจัดทำด้วยตนเอง
2. ด้านการเตรียมบุคลากร ส่วนใหญ่จัดทำคู่มือให้นักศึกษาศึกษาได้ด้วยตนเอง
3. ด้านการบริหาร และบริการหลักสูตร ส่วนใหญ่จัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้อาจารย์และนักศึกษาในการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน
4. ด้านการดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร ส่วนใหญ่พบว่าเนื้อหาวิชามีความซ้ำซ้อนกัน
5. ด้านการเตรียมการสอน ส่วนใหญ่เตรียมการทุกครั้งที่ทำการสอน
6. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้นักศึกษาค้นคว้าทำรายงาน
7. ด้านการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ให้นักศึกษาผลิตสื่อการสอนจากวัสดุในท้องถิ่น
8. ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ประเมินด้านความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติงาน
9. ด้านการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรส่วนใหญ่ใช้วิธีสอบถามอาจารย์ผู้สอน

มยุรี สิงห์แก้ว (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การติดตามการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย พบว่า

1. สภาพการดำเนินงานการใช้หลักสูตร พบว่า โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน ที่มีการปฏิบัติน้อย ได้แก่ ด้านการสนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตร รองลงมาได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน และลำดับสุดท้าย ได้แก่ ด้านการบริหารและด้านบริการหลักสูตร

2. สภาพปัญหาการใช้หลักสูตร โดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับกลาง ด้านที่มีปัญหาได้แก่ ปัญหางบประมาณ รองลงมาได้แก่ ด้านบุคลากร

3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่จะทำให้การใช้หลักสูตร ให้มีประสิทธิภาพ 3 อันดับแรก ได้แก่ จัดอบรมบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้และทักษะในการสอนเฉพาะด้านอยู่เสมอ จัดเอกสารหลักสูตรให้เพียงพอต่อความต้องการของครูและนักเรียน และประชาสัมพันธ์งานโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาให้ชุมชนได้เห็นความสำคัญ

สมมารด จุ้ยทอง (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัญหาในการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอ่างทอง ผลการศึกษาพบว่า

1. ผู้บริหาร โรงเรียนมีการใช้หลักสูตรหรือปฏิบัติตามแนวดำเนินการของหลักสูตร โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับมากทุกงานดำเนินการ โดยปฏิบัติตามแนวดำเนินการที่ 9 มากกว่าแนวดำเนินการอื่น ๆ คือการสร้างสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริง รองลงมาคือทำให้มีการสอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และมีการปฏิบัติน้อย คือ แนวดำเนินการที่ 1 การจัดการเรียนการสอน ให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพที่แท้จริง โดยท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม

2. ครูผู้สอนมีการใช้หลักสูตรหรือการปฏิบัติตามแนวดำเนินการของหลักสูตร โดยเฉลี่ยมีการปฏิบัติมาก ซึ่งครูผู้สอนมีการปฏิบัติตามแนวดำเนินการมากที่สุดและน้อยที่สุด ดังนี้

2.1 การปฏิบัติตามแนวดำเนินการที่ 1 มากที่สุดได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น โดยปรับวิชาการสอนให้เหมาะสม และการขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้นำวัสดุในท้องถิ่นพัฒนาการเรียนการสอนปฏิบัติน้อยที่สุด

2.2 การปฏิบัติตามแนวดำเนินการที่ 2 มากที่สุดได้แก่ การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาตนเองตามความสามารถโดยการ
จัดกิจกรรมพิเศษตามความสามารถของผู้เรียนปฏิบัติน้อยที่สุด

2.3 การปฏิบัติตามแนวดำเนินการที่ 3 มากที่สุดได้แก่ การจัดการเรียนการสอน
ระหว่างกลุ่มประสบการณ์โดยเชื่อมโยงเนื้อหาสาระที่สัมพันธ์เข้าด้วยกัน และการจัดลำดับเนื้อหา
ให้โยงกันในกลุ่มประสบการณ์ โดยดูตามความเหมาะสมของเนื้อหาและผู้เรียน ปฏิบัติน้อยที่สุด

2.4 การปฏิบัติตามแนวดำเนินการที่ 4 มากที่สุดได้แก่ การจัดการเรียนการสอนโดย
ให้ผู้เรียนค้นพบคำตอบด้วยตนเองนั้น ครูผู้สอนใช้วิธีการให้แนวทางในการศึกษาค้นคว้ามากที่สุด
และวิธีการที่ผู้เรียนสรุปมากกว่าให้ผู้เรียนสรุปเอง น้อยที่สุด

2.5 การปฏิบัติตามแนวดำเนินการที่ 5 มากที่สุดได้แก่ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน
ปฏิบัติจริง การฝึกทำเป็นขั้นตอนและการฝึกปฏิบัติจริง ให้นักเรียนเกิดความคิดรวบยอด โดยวิธีการ
ให้ผู้เรียนรู้จักการอภิปราย และสรุปผล ส่วนการปฏิบัติน้อยที่สุดได้แก่ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน
ปฏิบัติจริงโดยการให้เลือกลงตามความถนัด

2.6 การปฏิบัติตามแนวดำเนินการที่ 6 มากที่สุดได้แก่ การนำเสนอผลการศึกษา
ข้อบกพร่องของผู้เรียน ไปดำเนินการแก้ไขและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง โดยการสอนซ่อมเสริมแก่
ผู้เรียนที่มีความบกพร่อง การศึกษาข้อบกพร่องของผู้เรียน โดยการบันทึกข้อมูลของผู้เรียนที่มี
ปัญหาอย่างเป็นระบบปฏิบัติน้อยที่สุด

2.7 การปฏิบัติตามแนวดำเนินการที่ 7 มากที่สุดได้แก่ การสอดแทรกจริยธรรมและ
ค่านิยมที่พึงประสงค์ในกิจกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน
โดยการประกาศชมเชย ผู้เรียนที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในโอกาสที่เหมาะสมและการ
สอดแทรกจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในขณะสอน โดยให้ผู้เรียนประพจน์ตนเองเกี่ยวกับ
การปฏิบัติตนที่เหมาะสมปฏิบัติน้อยที่สุด

2.8 การปฏิบัติตามแนวดำเนินการที่ 8 มากที่สุดได้แก่ การปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานให้
นักเรียนโดยการยกย่องชมเชยผู้เรียน ที่ประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน และการเน้นย้ำให้ผู้เรียน
ได้ปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐานทุกครั้งที่มีโอกาสปฏิบัติน้อยที่สุด

2.9 การปฏิบัติตามแนวดำเนินการที่ 9 มากที่สุดได้แก่ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อ
การเรียนรู้และการปฏิบัติจริง โดยการสร้างความเป็นกันเองระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียนและการจัด
สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการปฏิบัติโดยจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนตามความ
เหมาะสมปฏิบัติน้อยที่สุด

3. ปัญหาที่พบจากการใช้หลักสูตรหรือการปฏิบัติตามหลักสูตรของผู้บริหาร และครู
ผู้สอน สรุปได้ดังนี้ ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการผลิตหลักสูตรท้องถิ่น ครูขาดการพัฒนาสื่อ ที่มี

อยู่แล้ว ครูยังใช้วิธีการสอนแบบเดิม ครูขาดการวางแผนการสอนให้บูรณาการ ครูยังไม่สามารถดำเนินการสอนนักเรียน โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดและกระบวนการกลุ่ม ครูขาดการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง และขาดการฝึกทักษะความคิดรวบยอดให้กับนักเรียน ครูขาดการติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง มีการสอนซ่อมเสริมน้อย ครูขาดการติดตามดูแลนักเรียนด้านจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง ครูขาดการจัดกิจกรรมเสริมค่านิยมพื้นฐาน และขาดการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติจริงของนักเรียน

ชบา พันธุ์ศักดิ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้หลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีวิธีการเตรียมตัวเพื่อใช้หลักสูตรดังกล่าวด้วยการเข้ารับการอบรมและเตรียมผู้ปกครอง เพื่อให้เข้าใจในการใช้หลักสูตรด้วยการประชุม ผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบการจัดบริการเอกสารและสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารจะประเมินผลการใช้หลักสูตรภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยการสังเกตการสอน ตรวจสอบเอกสารธุรการชั้นเรียน และเป็นผู้นิเทศการสอนตามความเหมาะสม ประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตรโดยการประชุม มติประชุมผู้ปกครอง ผู้ที่ทำหน้าที่พิมพ์หลักสูตร คือ ครูผู้สอน โดยการเลือกประสบการณ์ให้สอดคล้อง กับความต้องการและความจำเป็นของท้องถิ่น ซึ่งได้สำรวจความคิดเห็นจากผู้ปกครอง กำหนดตารางกิจกรรมประจำวันโดยปรับปรุงจากแนวการจัดประสบการณ์ อนุบาล 3 ขวบ ตามความเหมาะสม กิจกรรมประจำวันที่ได้แก่ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเล่นตามมุม กิจกรรมวงกลม กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมกลางแจ้ง และเกมการศึกษา สื่อการสอนที่นำมาใช้มากที่สุด คือ รูปภาพและของเล่นเพื่อการศึกษา ส่วนการประเมินพัฒนา โดยการสะสมผลงานเด็ก และสังเกตพฤติกรรม

พัฒนา พวงมาลี (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน สำหรับเด็กวัยอนุบาลคละอายุในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมการพัฒนาชุมชนและศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด สังกัดกรมการศาสนา ในเขตจังหวัดภาคกลาง ประเภทที่ใช้คือ ผู้บริหารและครูผู้สอน โดยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ไม่มีนโยบายการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กวัยอนุบาลคละอายุ ผู้บริหารได้จัดสภาพแวดล้อมให้เด็กวัยอนุบาลคละอายุแยกออกจากระดับประถมศึกษา สื่อมีไม่เพียงพอ ครูประจำชั้นไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการสอนเด็กวัยอนุบาลคละอายุและพฤติกรรมของเด็กที่พบคือ มีการทะเลาะกันระหว่างเด็กโตกับเด็กเล็ก

2. โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน มีนโยบายการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กอนุบาลคละอายุ ผู้บริหารจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ครูประจำชั้นได้รับการอบรมเกี่ยวกับการสอนแบบคละอายุ และพบว่าเด็กมีพฤติกรรมดูแลและช่วยเหลือระหว่างเด็กโตกับเด็กเล็ก

3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมพัฒนาชุมชน ได้มีนโยบายการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กวัยอนุบาลคละอายุ อาคารสถานที่คับแคบ ครูภัณฑ์และสื่อมีไม่เพียงพอ ครูประจำชั้นไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการสอนเด็กวัยอนุบาลคละอายุและพฤติกรรมที่พบคือ มีการทะเลาะกันระหว่างเด็กโตกับเด็กเล็ก

4. ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด สังกัดกรมศาสนา ไม่มีนโยบายการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กวัยอนุบาลคละอายุ อาคารสถานที่คับแคบ ครูภัณฑ์และสื่อมีไม่เพียงพอ ครูประจำชั้นไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการสอนเด็กวัยอนุบาลคละอายุและพฤติกรรมที่พบคือ มีการทะเลาะกันระหว่างเด็กโตกับเด็กเล็ก และเด็กเล็กรบกวนเด็กโต

วิชา กวีสมบูรณ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาการพัฒนาและการใช้หลักสูตรของโรงเรียนอนุบาลที่ใช้แนวคิดทางการศึกษาแบบมอนเตสซอรีและวอลดอร์ฟในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา คือ โรงเรียนอนุบาลที่ใช้แนวคิดทางการศึกษาแบบมอนเตสซอรี 1 แห่ง โรงเรียนอนุบาลที่ใช้แนวคิดทางการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ 2 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนอนุบาลที่ใช้แนวคิดทางการศึกษาแบบมอนเตสซอรี ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและการใช้หลักสูตร สำหรับการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารจะมีการปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย ไม่รวมเนื้อหาย่อยของกลุ่มเนื้อหาหลัก (3 กลุ่ม) ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดชุดอุปกรณ์มอนเตสซอรี ในการใช้หลักสูตรมีการจัดกิจกรรมใน 2 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมมอนเตสซอรี มีการจัดการเรียนการสอนตามหลักการแนวคิดมอนเตสซอรี และกิจกรรมกลุ่ม เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยพิจารณาจากเนื้อหาหลัก (3 กลุ่ม) ซึ่งได้แก่ประสบการณ์ชีวิตจริงหรือทักษะกลไกประสาทสัมผัสและวิชาการ มีการแบ่งการจัดการเรียนการสอนออกเป็น 2 ส่วน คือ ภาคทฤษฎี มีครูเป็นผู้บรรยายความรู้ และภาคปฏิบัติ เน้นให้เด็กลงมือปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย

2. โรงเรียนอนุบาลที่ใช้แนวคิดทางการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและการใช้หลักสูตร ในการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารจะมีการปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทย โดยพิจารณาจากความต้องการของเด็ก และสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กเป็นสำคัญ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาจัดเป็นเนื้อหากิจกรรมตามหลักการของแนวคิดทางการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ ในการใช้หลักสูตร จะมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นกิจกรรมการเล่น

กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมวงกลม และการเล่านิทาน ซึ่งขั้นตอนในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมของโรงเรียนจะแตกต่างกันไปตามความเข้าใจ ประสบการณ์และความสามารถของผู้บริหารที่มีต่อแนวคิดทางการศึกษา

อังคณา ปฤชากุล (2542 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องปัญหาการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษาของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอจังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษาของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับคะแนนเฉลี่ยคือ ด้านแนวการจัดประสบการณ์ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านสื่อการเรียนการสอน และระดับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2. ปัญหาการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษาของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง ของครูที่อยู่ในเขตเมืองน้อยกว่า ครูที่อยู่นอกเขตเมือง

3. ปัญหาการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษาของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง ของครูที่มีประสบการณ์การสอนมาก ไม่น้อยกว่า ครูที่มีประสบการณ์การสอนน้อย

4. ปัญหาการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษาของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง ของครูที่สำเร็จวิชาเอกทางการอนุบาลน้อยกว่าครูที่สำเร็จวิชาอื่น ๆ

จิตวิวรรณ บุญวิบุตร (2545 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ในโรงเรียนเครือข่ายวิทยาเขต สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ประชากรในการวิจัย คือ ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นอนุบาลปีที่ 2 ในปีการศึกษา 2543 รวม 31 โรงเรียน จำนวนครู 103 คน โดยใช้แบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540

1.1 ด้านครูผู้สอน ในโรงเรียนเครือข่ายสหวิทยา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ในการจัดการเรียนการสอนสูงสุดใน 3 อันดับแรก คือ ครูสร้างบรรยากาศเป็นกันเองกับเด็ก ครูใช้กระบวนการเรียนการสอนโดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ปลูกฝังจิตพิสัยและคุณลักษณะที่ดี และครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก ช่วยเหลือแนะนำเด็กไปทำกิจกรรมต่าง ๆ

1.2 ด้านหลักสูตร โดยภาพรวมและรายด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากยกเว้นเรื่องหลักสูตร มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น และหลักสูตรจัดให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการวางแผน เรื่องที่มีการจัดการเรียนการสอนสูงสุด 3 อันดับแรก คือ หลักสูตรที่ใช้มุ่งเน้นถึงความต้องการ ความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคล หลักสูตรสามารถนำไปใช้ในวิถีประจำวันได้ และหลักสูตรที่ทำให้มีการจัดกิจกรรมในรูปแบบบูรณาการ

1.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยภาพรวมแล้วรายด้านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ยกเว้นเรื่องสภาพการจัดกิจกรรมเป็นสื่อของจริงให้เด็กมีโอกาสสังเกต สำรวจ ค้นคว้า ทดสอบและแก้ปัญหาด้วยตนเอง และการจัดกิจกรรมให้เด็กมีโอกาสพบความรู้ด้วยตนเองมีระดับความคิดอยู่ในระดับปานกลาง มีการจัดการเรียนการสอนสูงสุด 3 อันดับแรกคือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนคำนึงถึงความสนใจและความสามารถของนักเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ โดยเลือกตามความสนใจ และความสามารถ และกิจกรรมที่มุ่งให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักแผนและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

2. ปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540

2.1 ด้านครูผู้สอน ที่โดยภาพรวมและรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางและด้านที่มีปัญหาอยู่สูงสุด 3 อันดับแรก คือ เวลาที่ใช้ในการเตรียมการสอนมีไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กและครูขาดความรู้ความชำนาญในการสอน

2.2 ด้านหลักสูตรทั้งโดยภาพรวมและรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยและด้านที่มีปัญหาสูงสุด 2 อันดับแรกคือ ขาดเอกสารคู่มือประกอบหลักสูตร ที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน และครูไม่มีความเข้าใจหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2544

2.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยและด้านที่มีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก คือ กิจกรรมการเรียนรู้อาจได้มุ่งเน้นให้นักเรียนได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง ครูขาดการเตรียมแผนการจัดประสบการณ์ก่อนทำการสอนและครูไม่ใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายในกระบวนการเรียนการสอน

นิติพร อินทรสิทธิ์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้วิจัย เรื่อง สภาพและปัญหาในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่าย สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสกลนคร กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียนเครือข่าย จำนวน 190 คน จากการวิจัยพบว่า

1. สภาพการเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การเตรียมด้านบุคลากร ด้านสังคมและชุมชน และด้านระบบข้อมูลสารสนเทศ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ "มาก" ยกเว้นด้านการประชาสัมพันธ์และด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ และอาคารสถานที่ที่มีการปฏิบัติอยู่ใน

ระดับ "ปานกลาง" ส่วนปัญหาในการเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตรนั้น ด้านประชาสัมพันธ์ หลักสูตร ด้านสื่ออุปกรณ์และอาคารสถานที่ ด้านสังคมและชุมชนและด้านระบบข้อมูลสารสนเทศ มีปัญหาอยู่ในระดับ "ปานกลาง" ยกเว้นด้านบุคลากรที่มีปัญหาอยู่ในระดับ "น้อย"

2. สภาพการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ "มาก" ทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ การจัดโครงสร้างหลักสูตร การจัดทำสาระของหลักสูตร การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กำหนดรูปแบบ วิธีการเกณฑ์การตัดสิน เอกสารหลักฐานการศึกษา การออกแบบการเรียนรู้และการพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน ส่วนปัญหาในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษานั้น ส่วนใหญ่มีปัญหาในระดับ "ปานกลาง" ยกเว้นด้านการจัดโครงสร้างหลักสูตรที่มีปัญหาอยู่ในระดับ "น้อย"

3. สภาพการดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับ "มาก" ทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ส่วนปัญหาในการดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น พบว่า มีปัญหาอยู่ในระดับ "ปานกลาง" ทุกด้าน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนสอนในประเทศไทย สรุปได้ว่างานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสูตรจะศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาการใช้หลักสูตรในด้านต่าง ๆ ส่วนด้านการจัดการเรียนการสอนจะศึกษาถึงสภาพและปัญหาการจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัยของผู้บริหารและครูผู้สอน ซึ่งชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ คุณค่า ความสำคัญและความจำเป็นในการศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย เพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาปฐมวัยต่อไป

งานวิจัยในต่างประเทศ

แลนเจนบัค (สมมาตร ทองร่วง. 2537 : 31 ; อ้างจาก Langenbach, 1972 : 35-38) วิจัยเรื่องเจตคติของครูที่มีต่อการใช้และการวางแผนพัฒนาหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่าครูที่มีประสบการณ์ หรือมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาทรัพยากรจึงมีเจตคติทางบวกต่อการใช้หลักสูตรและการวางแผนหลักสูตรมากกว่าครูที่ไม่มีประสบการณ์หรือไม่มีส่วนร่วม

เรแกนและลีทวูด (สมมาตร ทองร่วง. 2537 : 27 ; อ้างจาก Regan and Leith wood, 1974 : 10 - 64) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หลักสูตรสำเร็จรูป สำหรับนักเรียนอนุบาลในเมืองออนตาริโอ ประเทศแคนาดา โดยใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์และใช้แนวศักราช ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หลักสูตรสำเร็จรูปสำหรับนักเรียนอนุบาล มีดังต่อไปนี้ ปัจจัยเกี่ยวกับครู ได้แก่ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ปัจจัยเกี่ยวกับหลักสูตร ได้แก่ ความชัดเจนในทรัพยากร การฝึกอบรมผู้ปฏิบัติ การเผยแพร่แนวคิด แนวปฏิบัติในการนิเทศและติดตามผล ปัจจัยเกี่ยวกับผู้เรียน

ได้แก่ นิสัยและความสามารถของผู้เรียน เจตคติของผู้เรียนต่อกิจกรรมหลักสูตร และปัจจัยเกี่ยวกับผู้ปกครอง ได้แก่ เจตคติของผู้ปกครองต่อหลักสูตร

อิงลิชและสเตฟี่ (สายสวาสดิ์ วิไลกุล. 2537 : 69 ; อ้างจาก English and Steffy, 1983 : 29 - 32) ศึกษาเรื่อง ความแตกต่างระหว่างการสร้างหรือการออกแบบหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ผลการวิจัยพบว่า การวางแผนออกแบบการสร้างหลักสูตรเป็นการทำ เพื่อให้การเรียนการสอนทำเป็นไปตามเป้าหมาย ซึ่งองค์ประกอบหลายประการอาจจะยังให้สัมพันธ์อย่างเต็มที่ ส่วนการนำหลักสูตรไปใช้นั้น จะต้องสัมพันธ์กับการเรียนหลักสูตร จะต้องมีการจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน

ยูเนสโก (วิวัฒน์ สัมฤทธิ์รัชฌาสัย 2540 : 27 ; อ้างจาก UNESCO, 1978 : 66) สรุปปัญหาการใช้หลักสูตรของบางประเทศในทวีปเอเชีย ซึ่งได้แก่ ประเทศอัฟกานิสถาน บังคลาเทศ อินเดีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และศรีลังกาว่าปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นปัญหาเกี่ยวกับการขาดการประสานงานที่มีระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรของครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมครูเกี่ยวกับหลักสูตรขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลนเอกสารหลักสูตร ตำราเรียนไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบ และศูนย์พัฒนาหลักสูตรขาดการวางแผนที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้

โรเจอร์ (Rogers, 1977 : 3227 - A) ได้สำรวจความต้องการของครูเกี่ยวกับความสามารถในการใช้ศูนย์สื่อการศึกษาของโรงเรียนพบว่า ในการใช้ศูนย์สื่อ่นั้น ครูมีความมั่นใจในความสามารถของตนเองในการใช้สื่อพิมพ์ ครูส่วนมากเห็นความสำคัญของการฝึกอบรม ต้องการโครงการฝึกอบรมเพิ่มเติมในการผลิตสื่อประเภทต่าง ๆ เป็นการสร้างชุดการสอน การใช้สื่อประสบการณ์พัฒนาทักษะเกี่ยวกับการใช้การผลิตสื่อทัศนูปกรณ์ในแบบต่าง ๆ มากขึ้น และสนใจในเรื่องการวางแผนหลักสูตรให้สอดคล้องสัมพันธ์กับแหล่งทรัพยากรการสอน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียน

บูฟอร์ด (Buford, 1977 : 5688 - A) ได้นำการวิจัยเมื่อ ค.ศ.1975 เรื่องทัศนะของผู้ปกครองที่มีต่อการเรียนการสอนระดับอนุบาล ได้ข้อเสนอจากผลการวิจัยว่า การสอนชั้นอนุบาลควรเป็นการพัฒนาทางอารมณ์เป็นลำดับแรก การพัฒนาการทางร่างกายเป็นลำดับถัดมา และควรมีกิจกรรมที่จะช่วยให้เด็กพัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเองให้มากที่สุด

บลาลอค (Blalock, 1986 :1587 - 1588 - A) ศึกษาการบริหารและการรับรู้การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนของเด็กระดับอนุบาล ศึกษาด้วยการจัดหาสื่อประเภทใบงานประกอบการเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนอนุบาล จำนวน 332 คน ใน 17 ชั้นเรียน ผลการวิจัยพบว่า เมื่อใช้ช่วงเวลา และบทเรียนจำนวนเท่ากัน กลุ่มครูดูแลจำนวนเท่ากัน ผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนของเด็กอนุบาลเท่ากัน และผลสัมฤทธิ์ของเด็กอนุบาลช่วงเช้าและบ่ายเท่ากัน จากการใช้ใบงานเหมือนกัน

เบคคลี (Beckley, 1986 : 1587 - A) ได้ศึกษาหลักสูตรของโรงเรียนอนุบาล เกี่ยวกับเรื่องตารางเรียนที่มีให้เลือก เมื่อต้องการทราบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะแตกต่างจากการเปรียบเทียบพบว่า การเรียนเต็มวันทุกวันของนักเรียนอนุบาลมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่า เพราะเมื่อใช้เวลามากช่วยให้การจัดกิจกรรมในการเรียนได้มากยิ่งขึ้น จึงช่วยพัฒนาเด็กได้มากขึ้น

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับหลักสูตร สรุปได้ว่าการนำหลักสูตรไปใช้ให้ได้ผลนั้น ต้องมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ให้ดี และเมื่อใช้หลักสูตรไปแล้ว ต้องมีการติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่องและก่อนใช้หลักสูตรควรให้ครูได้รับการอบรม เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักสูตร ดังนั้นจึงมีความสำคัญและความจำเป็นในการศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตร เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในสถานศึกษาปฐมวัย

